

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนอนุรักษ์
โบราณสถานในเขตกำแพงเมืองเชียงใหม่

โดย

ปรีชา อม คันส์ชานนท์

ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ

ประจำปีงบประมาณ ๒๕๓๒

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนอนุรักษ์
โบราณสถานในเขตกำแพงเมืองเชียงใหม่

โดย

ปรานอม ต้นสุวานนท์

ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ

ประจำปีงบประมาณ ๒๕๓๒

การศึกษา เพื่อ เป็นแนวทางในการวางแผนอนุรักษ์
ในเขตกำแพงเมืองเชียงใหม่

นางสาวปรานอม ทินสุชานันท์

1. บทนำ

เชียงใหม่เป็นนครประวัติศาสตร์ที่มีประวัติการก่อตั้งมายาวนาน เป็นเมืองร่วมสมัยกับสุโขทัยชาวเชียงใหม่จะมีโอกาสเฉลิมฉลองครบรอบอายุ 700 ปี ของนครประวัติศาสตร์แห่งนี้ในอีก 7 ปี ข้างหน้าคือ ใน พ.ศ.2539 นครเชียงใหม่สร้างขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.1893 โดยพญามังราย และมีบทบาทเป็นเมืองหลักสำคัญของล้านนามาแต่อดีต นับแต่พญามังรายแห่งเมืองเชียงรายนครเชียงใหม่ยกทัพข้ามขุนเขามาโจมตีแคว้นหริภุญชัย ที่ลำพูน และรวบรวมแคว้นโยนกได้ทั้งหมด กลายเป็นแคว้นล้านนา เชียงใหม่อยู่ภายใต้การปกครองของกษัตริย์ราชวงศ์มังรายอยู่ 262 ปี จากนั้นจึงถูกพม่ายึดครอง รวมระยะเวลาที่มีการต่อสู้แย่งชิงจนกระทั่งกลายเป็นเมืองร้างในระยะเวลาหลังอีกกว่า 20 ปี เป็นเวลา 238 ปี กระทั่ง พ.ศ.2339 จึงสามารถตั้งเมืองเชียงใหม่ได้อีกครั้งหนึ่ง ในฐานะประเทศราชของสยาม มีการปฏิรูปการปกครอง เพื่อควบคุมจากส่วนกลางมากขึ้น เมื่อรวมเมืองเชียงใหม่ ลำปาง และลำพูนเป็นมณฑลลาวเฉียง ใน พ.ศ.2427 และมีการยกเลิกระบมณฑลเทศาภิบาลภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะราษฎร เมื่อ พ.ศ.2476 เชียงใหม่จึงมีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย กระทั่งปัจจุบัน

ปัจจุบันเชียงใหม่เป็นเมืองที่มีความสำคัญระดับภาค เทศบาลนครเชียงใหม่มีประชากรถึง 159,214 คน เมื่อสิ้นสุดเดือนพฤษภาคม 2532 เป็นเทศบาลชั้นหนึ่ง และเป็นเทศบาลแห่งเดียวของประเทศ ทั้งยังถูกกำหนดให้เป็นเมืองหลักของภาคเหนือ มีบทบาทเป็นศูนย์กลางด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวระดับภาค เมืองเชียงใหม่จึงเติบโตขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีแนวโน้มว่า จะยังคงขยายตัวเติบโตต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ในระยะเวลาอันใกล้

จากบทบาทความสำคัญของเชียงใหม่ดังกล่าว ทั้งในอดีตและปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าชุมชนเมืองเชียงใหม่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีการวางแผนพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสมสอดคล้องกัน เพื่อให้การพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมและนำทำลายสิ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

สถาปัตยกรรม และศิลปวัฒนธรรม อารยประเทศต่างถือมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องปกป้องรักษา เนื่องจากให้คุณค่าด้านจิตใจ เป็นสิ่งบ่งบอกเอกลักษณ์ของชนชาติ อันจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ เป็นการศึกษาอดีตและนำอดีตมาปรับใช้ปัจจุบัน นำสิ่งมีคุณค่าในอดีต มาให้ความมั่งคั่งแก่เมืองในปัจจุบัน

เขตกำแพงเมืองเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ตั้งถิ่นฐานชุมชนแต่เดิม เป็นที่ตั้งของสถานที่ซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมมากมาย จึงเป็นพื้นที่ที่มีความเร่งด่วนอย่างยิ่งที่ต้องวางแผนอนุรักษ์ ทั้งนี้ เพื่อมิให้การขยายตัวตามยุทธศาสตร์ของเมือง ก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากซับซ้อน และทำลายสภาพแวดล้อมของเมืองเองในที่สุด ซึ่งมีผลกระทบต่อคนท้องถิ่นและชาวต่างแดนผู้มาเยือน

2. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้มุ่งที่จะศึกษาบทบาทหน้าที่ และสภาพพื้นฐานทั่วไปของนครเชียงใหม่ ทั้งในระดับภาค ระดับจังหวัด และระดับเมือง อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะใช้ในการวางแผนอนุรักษ์ และศึกษาเพื่อประเมินคุณค่าสถาปัตยกรรม และภูมิทัศน์ชุมชนในพื้นที่ศึกษา ตลอดจนจัดลำดับความสำคัญของสถาปัตยกรรมที่มีค่าควรแก่การอนุรักษ์ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนอนุรักษ์ต่อไป

พื้นที่ศึกษาได้แก่ เขตกำแพงเมืองเชียงใหม่ชั้นใน ซึ่งล้อมรอบด้วยคูเมืองรูปเกือบสี่เหลี่ยมจตุรัส มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 2.52 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ดังกล่าวไม่รวมเขตกำแพงเมืองชั้นนอก ที่อยู่ด้านทิศตะวันออก และทิศใต้ตามแนวกำแพงเมืองชั้นนอกรูปร่างอิสระ หรือที่เรียกว่า กำแพงดิน (ดูแผนที่ 1.1 ประกอบ)

3. แนวความคิดพื้นฐาน

แนวความคิดต่อไปนี้ เป็นแนวความคิดพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ยิ่ง ซึ่งใช้ในการศึกษาคั้งนี้

3.1 การอนุรักษ์คืออะไร การอนุรักษ์ในระดับเมือง หมายถึง การรักษา ป้องกัน และปรับปรุงอาคารและบริเวณใกล้เคียงที่มีความสำคัญ และมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ประวัติศาสตร์ สังคม และเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี และมีเอกลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะเอกลักษณ์ที่เป็นในอดีต บางครั้งการอนุรักษ์จึงครอบคลุมไปถึงการใช้งานหรือกิจกรรม

ที่อยู่ในอาคารหรือในชุมชนนั้น ๆ ด้วย โดยขอบเขตของการอนุรักษ์ดังกล่าว อาจเป็นไปได้ตั้งแต่ วัตถุประสงค์หนึ่ง ส่วนหนึ่งของอาคาร ส่วนหนึ่งของเมือง จนกระทั่งถึงเมืองทั้งเมืองได้

3.2 อะไรคือสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เมื่อก้าวถึงการอนุรักษ์ในระดับเมืองแล้ว นอกจากสถาปัตยกรรม หรืออนุสรณ์สถานที่มีคุณค่าความสำคัญด้านต่าง ๆ แล้ว สิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ได้แก่เอกลักษณ์ของเมือง คำว่าเอกลักษณ์ของเมืองนั้น มีความหมายค่อนข้างกว้าง แต่เมื่อก้าวถึงการอนุรักษ์ระดับเมืองแล้ว กลุ่มอาคารย่อมมีความสำคัญมากกว่าอาคารเดี่ยว เนื่องจากเอกลักษณ์ของเมืองจะเกิดจากภาพรวมของการรวมตัวกันของอาคารหลายหลัง โดยขนาดของชุมชน และจำนวนประชากร จะเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งของเอกลักษณ์ชุมชนด้วย นอกจากนี้ยังมีความหมายครอบคลุมไปถึง ผังเมือง (TOWN PLAN) ผังถนน (STREET PLAN) หรือบรรยายภาพแบบหนึ่งแบบใดในชุมชน เช่น ตลาด อีกด้วย

เมื่อก้าวในแง่นี้ การอนุรักษ์จึงเกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพที่เป็นอาคาร กลุ่มอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ที่อยู่ในเมือง รวมทั้งภาพรวมที่ปรากฏเป็นภูมิทัศน์ของเมือง หรือเป็นเอกลักษณ์ของเมืองประวัติศาสตร์เหล่านั้นด้วย

3.3 ความสัมพันธ์ของแผนอนุรักษ์กับแผนระดับอื่น การอนุรักษ์เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงไปควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากสังคมเป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ-สังคม แรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเป็นผลมาจากการเติบโตทางเศรษฐกิจ-สังคม และการเพิ่มจำนวนประชากรในเมืองที่มีการเติบโตสูงจะดึงดูดการลงทุนของรัฐทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ตลอดจนเงินทุนของเอกชนย่านใจกลางเมือง จะตกอยู่ภายใต้ความกดดันของการพัฒนาใหม่ มีการสร้างและขยายถนน ที่จอดรถ ร้านค้า และสำนักงาน เจ้าของที่ดินและอาคารต้องการให้ทรัพย์สินของตนราคาสูงขึ้น แรงผลักดันนี้จะนำมาซึ่งการปรับปรุง ส่วนของเมืองที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจได้ ย่านเมืองเก่าหรือบริเวณที่มีอาคารเก่า มักถูกทำลายลงด้วยสาเหตุดังกล่าว

การอนุรักษ์หรือการจำกัดการเติบโตทางกายภาพในบริเวณเมืองเหล่านี้ จะเป็นการกำหนดความสามารถในการรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ และประชากรของพื้นที่นั้น ๆ ด้วย ฉะนั้นปัญหาที่จะต้องพิจารณาก็คือ ควรจะอนุรักษ์เมืองเก่าไว้หรือไม่ เมืองเก่าควรจะขยายตัว

ให้มีประโยชน์ใช้สอยใหม่ ๆ หรือควรรขยายตัวไปชานเมือง การย้ายศูนย์กลางใหม่ออกไปนอกเมืองเก่าจะทำให้ย่านเมืองเก่าทรุดโทรมลงหรือไม่ ตลอดจนปัญหาการเพิ่มขึ้นของการจราจร ความต้องการปรับปรุงระบบขนส่ง และถนนใหม่ ๆ อาจมีขนาดไม่เหมาะสมกับเมืองเก่า แม้สามารถเก็บรักษาอาคารเก่าไว้ได้ แต่สภาพเดิมของชุมชนก็ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์นันทนาการเหล่านี้ ล้วนอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาลกลาง และหน่วยงานท้องถิ่น ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายทางเศรษฐกิจ และนโยบายการวางแผนระดับภาคและเมือง การแก้ปัญหาคารุรักษ์อาคารเดี่ยวหรือกลุ่มจะต้องไม่เป็นการเน้นในเรื่องปรับปรุงอาคารเพียงอย่างเดียว รัฐจำเป็นต้องพยายามแก้ปัญหาด้านแรงกดดันทางเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กันด้วย จะต้องมองปัญหาของเมืองอย่างรอบด้าน และทุกองค์ประกอบของเมือง เช่น ที่อยู่อาศัย ย่านศูนย์กลาง การจ้างงาน ระบบคมนาคมขนส่ง ฯลฯ จำเป็นต้องอยู่ภายใต้ระบบการวางแผนเดียวกัน กล่าวคือให้แผนการอนุรักษ์อยู่ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจและการวางแผน

การวางแผนอนุรักษ์สัมพันธ์กับการวางแผนตั้งแต่ระดับชาติ ระดับท้องถิ่นไปจนถึงการวางแผนการใช้ที่ดินในเมืองประวัติศาสตร์เหล่านั้น การวางแผนหรือกำหนดนโยบายระดับชาติมักเป็นการกำหนดด้านประชากรและเศรษฐกิจ-สังคม ของเมืองประวัติศาสตร์และเมืองอื่น ๆ ทั่วประเทศ เช่น การกำหนดเมืองศูนย์กลาง แหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ หรือการกระจายศูนย์กลางราชการออกไปยังเมืองบริวาร เหล่านี้ เป็นต้น การวางแผนระดับภาคมักเป็นการสนับสนุนให้เกิดความถูกต้องในเรื่องนโยบายการขยายตัวของเมือง และให้มีการกระจายตัวของประชากรอย่างเหมาะสม

ส่วนนโยบายระดับท้องถิ่นจะเป็นการรักษาความสมดุลของกิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในเมือง ตลอดจนความงามและสิ่งเจริญตาจริงใจ การลดแรงกดดันหรือหรือแก้ปัญหาคารุรักษ์ให้กับย่านเมืองเก่า เช่น การสร้างถนนวงแหวน การยกระดับระบบขนส่งสาธารณะแทนการสร้างถนนผ่าเมือง การส่งเสริมให้ประชาชนสนใจอาคารเก่าที่มีอยู่เป็นที่ยู่ออาศัย ฯลฯ ล้วนเป็นการปรับปรุงสภาพแวดล้อมหรือ เปลี่ยนแปลงการใช้สอยที่ต้องกระทำไปควบคู่กับการวางแผนการใช้ที่ดินของเมืองทั้งเมืองด้วย

3.4 การอนุรักษ์กับการท่องเที่ยว "การอนุรักษ์นั้นเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการวางแผนระดับภาค" เป็นคำกล่าวที่ได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไป ฉะนั้นเมื่อกล่าวถึงการอนุรักษ์จึงต้องกล่าวถึงการท่องเที่ยวในฐานะที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

การท่องเที่ยวนับว่าส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการอนุรักษ์พื้นที่หรือเมือง ๑ แห่ง แม้การท่องเที่ยวจะมีผลดีมากมายแก่เศรษฐกิจ เช่น ก่อให้เกิดการจ้างงาน การเพิ่มผลิตผลหรือสร้างโอกาสในการเปลี่ยนอาชีพแก่ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๑ แต่การท่องเที่ยวยังก่อผลทางลบต่อสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของท้องถิ่นอยู่ไม่น้อย

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ไม่เคร่งเครียด เพราะเป็นการหลีกหนีชีวิตประจำวัน จึงต้องการความสนุกสนานเพลิดเพลินมากกว่าการศึกษา เนื่องจากการสื่อสารเป็นไปอย่างฉาบฉวยและจำกัด การรับรู้ และทัศนะของนักท่องเที่ยวจึงค่อนข้างผิวเผินและพาดฝัน

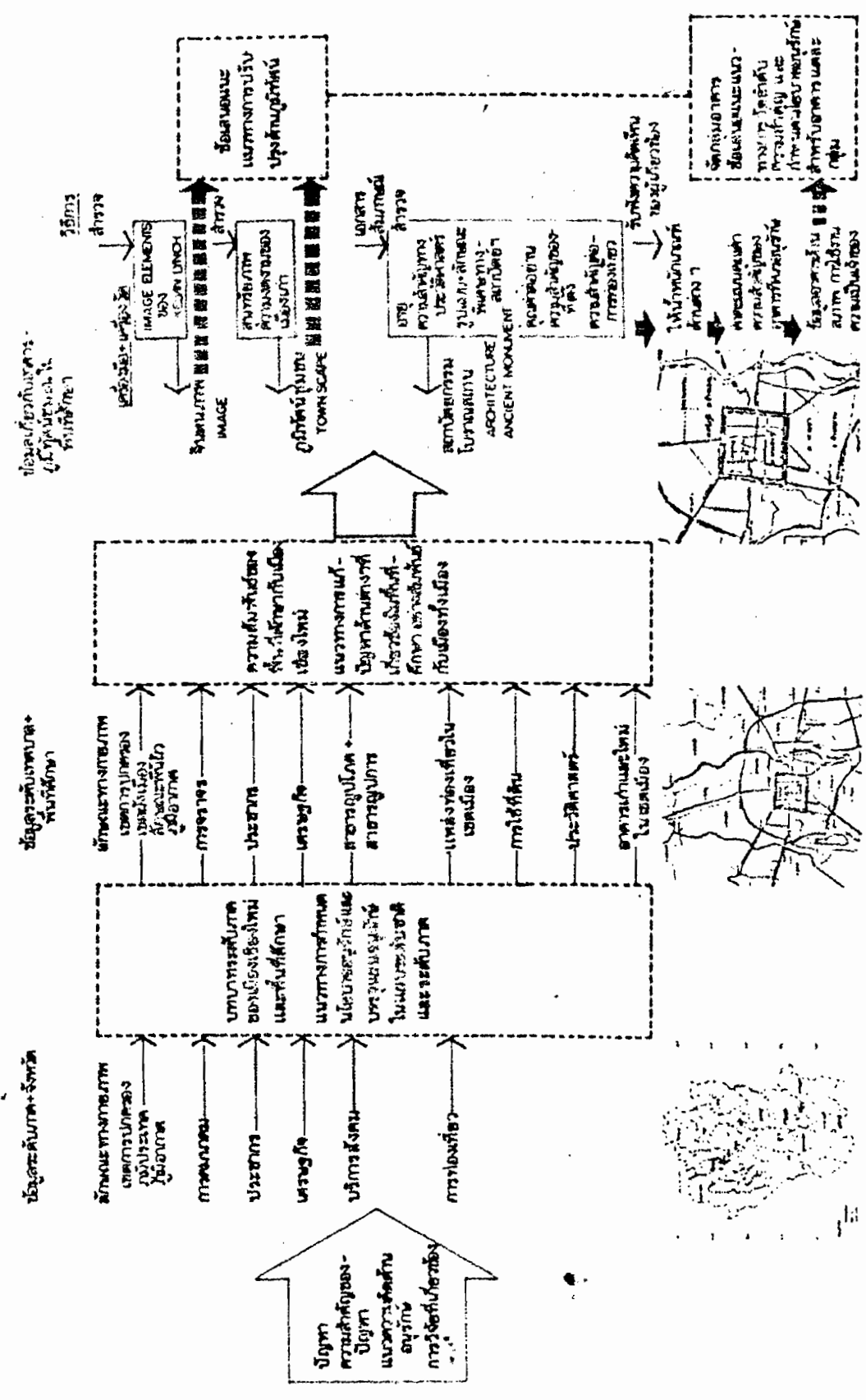
การเปลี่ยนแปลงเมืองและวิถีชีวิตเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยว การที่เมืองหรือสถานที่สำคัญ ๑ แออัดไปด้วยนักท่องเที่ยว ทำให้สภาพแวดล้อมไม่น่าอยู่สำหรับชาวบ้านผู้ไม่สามารถเดินทางได้สะดวก และต้องทนต่อเสียง อากาศเป็นพิษ ตลอดจนคนแปลกหน้า และค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น การสร้างโรงแรมขนาดใหญ่ในเมืองที่สั่งอำนาจความสะดวกพร้อมเพื่อตอบสนองความต้องการที่พักของนักท่องเที่ยว ผู้มักต้องการชมทิวทัศน์ของเมือง โดยที่ทิวทัศน์ของเมืองก็ต้องเสียไปเพราะตัวโรงแรมเอง เส้นขอบฟ้าของเมืองเก่าต่าง ๑ จึงถูกทำลายลงด้วยโรงแรมขนาดยักษ์มากมายในศูนย์กลาง หรือใกล้ศูนย์กลางเมืองนั่นเอง ไม่มีสัญลักษณ์ของการทำลายโดยพลังของการท่องเที่ยวที่มีต่อเมืองประวัติศาสตร์จะชัดเจนกว่านี้อีกแล้ว ฉะนั้นการใช้ท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์จึงพึงระวังผลเสียด้านต่าง ๆ ที่จะขึ้นต่อเมืองด้วย

4. ระเบียบวิธีการศึกษา

ขั้นตอนและวิธีการศึกษาทั้งหมดมีดังนี้ (ดูแผนภูมิที่ 1.1 ประกอบ)

4.1 ศึกษาแนวความคิดและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ชุมชน หรือเมือง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหา และวิธีการศึกษา

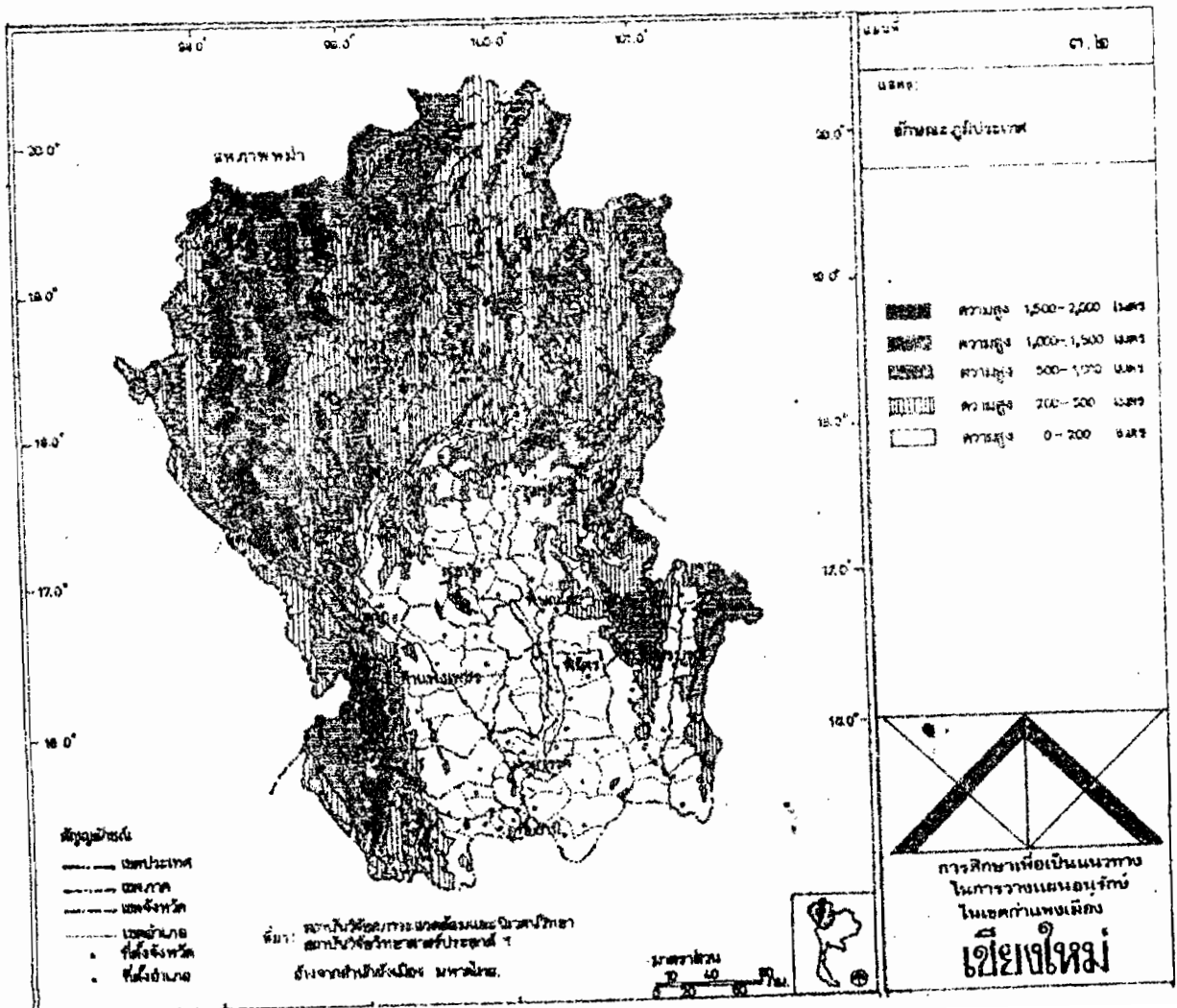
๕. แผนวิจัย ๑๑
ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

5. ผลการศึกษา

5.1 บทบาทระดับภาค จากการศึกษาเมืองเชียงใหม่ในระดับภาค สรุปได้ดังนี้คือ

5.1.1 กายภาพ เชียงใหม่เป็น 1 ใน 17 จังหวัดภาคเหนือ และอยู่ในกลุ่มภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงสลับกับที่ราบสูง ๗ ต่ำ ๆ ซึ่งคั่นด้วยลำน้ำสายต่าง ๆ ที่ราบสำคัญได้แก่ที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน ทางตะวันออกของจังหวัด เป็นที่ตั้งของอำเภอสำคัญ ๆ เกือบทั้งหมดของจังหวัด ได้แก่ อำเภอเมือง แม่ริม สันทราย คอยสะเกิด สันกำแพง สารภี ทางคง สะป่าคอง และจอมทอง ส่วนอำเภอที่เหลือกระจายไปตามที่ราบระหว่างหุบเขา ทางเหนือได้แก่ อำเภอแม่แตง พร้าวก เชียงดาว สาง และแม่อาบ ทางตะวันตกได้แก่ อำเภอสะเมิง และแม่แจ่ม ส่วนทางใต้ได้แก่ อำเภอฮอด คอยเต่า และอมก๋อย ที่ราบตบกล้าว เป็นที่ราบขนาดใหญ่ที่มีความสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของภาคเหนือตอนบน และเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานชุมชนที่สำคัญในอดีตถึงปัจจุบัน

เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขาและเทือกเขาสูง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ และเป็นแหล่งกำเนิดของลำน้ำสำคัญหลายสาย นอกจากนี้ยังมีบ่อน้ำพุร้อนหลายแห่ง ลักษณะเช่นนี้ ทำให้ในพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามตามธรรมชาติหลายแห่ง ประกอบกับเป็นดินแดนที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีศิลปวัฒนธรรมที่น่าสนใจเป็นของตนเอง ทั้งยังถึงพร้อมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวก และการคมนาคมขนส่ง ทั้งทางรถยนต์ รถไฟ และเครื่องบิน ทำให้เชียงใหม่กลายเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับภาค โดยเฉพาะภาคเหนือตอนบน

5.1.2 เศรษฐกิจ สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ของจังหวัดเชียงใหม่ ใน พ.ศ.2525 จะอยู่ในภาคบริการสูงที่สุด คือ ร้อยละ 53.4 รองลงมาคือ ภาคเกษตรกรรม และ ภาคอุตสาหกรรม มีสัดส่วนร้อยละ 30.8 และ 15.8 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับข้อมูล ในปี พ.ศ.2520 แนวโน้มการผลิตในภาคเกษตรกรรมจะลดความสำคัญลง ขณะที่การผลิตในภาคบริการจะเพิ่มพูนความสำคัญมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือ พบว่า เชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สูงที่สุด และได้เปรียบจังหวัดอื่น ๆ ในภาคบริการ ซึ่งหมายความรวมถึง การคมนาคมขนส่งและติดต่อสื่อสาร การค้าส่งและขายปลีก การธนาคาร การประกันภัย และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ที่อยู่อาศัย การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ และการบริการอื่น ๆ

อาจกล่าวได้ว่า อำนาจทางเศรษฐกิจของจังหวัดรวมศูนย์อยู่ในเมือง ซึ่งมีบทบาทการผลิตสำคัญ ภาคการบริการและภาคอุตสาหกรรม (มีมูลค่าการผลิตรวมถึงร้อยละ 69.2 ของจังหวัด) ขณะที่ชนบทซึ่งมีบทบาทการผลิตภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนมูลค่าการผลิตเพียงร้อยละ 30.8 ดังนั้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือบริการทางสังคมต่าง ๆ จึงเป็นไปเพื่อพัฒนาเมืองให้เจริญเติบโต และอำนวยความสะดวกแก่เมืองทั้งสิ้น แม้แต่การท่องเที่ยวที่ใช้เป็นปัจจัยนำในการพัฒนาเมืองหลัก จะมีผลต่อการจ้างงานหรือเพิ่มรายได้ ก็นับว่ามีผลต่อชนบทน้อยมาก

5.1.3 สังคม เชียงใหม่ยังคงความสำคัญในด้านบริการทางสังคมในระดับภาค โดยเฉพาะบริการด้านการศึกษาและสาธารณสุข เป็นจังหวัดที่มีสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนทุกระดับ มีมหาวิทยาลัยในเมืองเชียงใหม่ถึง 3 แห่ง ทั้งยังมีจำนวนสถานรักษาพยาบาลและบุคคลากรทางการแพทย์สูงที่สุดในภาค โดยเฉพาะโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ เป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่ มีอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้อันทันสมัยครบครัน นอกจากนี้ ยังมีโรงพยาบาลเอกชนถึง 6 แห่ง และคลินิก-โพลีคลินิกอีกจำนวนมาก

การบริการเหล่านี้ล้วนกระจุกตัวหนาแน่นที่สุดในเขตเมืองเช่นเดียวกัน

5.1.4 สรุป เชียงใหม่เป็นนครประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะภูมิประเทศ และ ความงดงามตามธรรมชาติอยู่มาก เป็นศูนย์กลางด้านต่าง ๆ ในระดับภาค โดยเฉพาะภาคเหนือ ตอนบน ส่วนนโยบายพัฒนาภาค กำหนดให้เชียงใหม่เป็นเมืองหลักของภาคเหนือ บั้จจัยเหล่านี้ล้วน ส่งเสริมความสำคัญของจังหวัด และดึงดูดประชากรให้เข้าไปอยู่มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเขตเมือง ซึ่งมีลักษณะเป็นศูนย์กลาง รวบรวมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้เกือบทั้งหมด เทศบาลนครเชียงใหม่ จึงมีความสำคัญสูงสุด และมีประชากรมากที่สุดในภาค จากการตั้งเป้าหมายประชากรแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระบุว่า ให้พัฒนาเมืองขึ้นเป็นขนาดกลาง มีประชากร 100,000 - 300,000 คน และการศึกษาข้อมูลประกอบผังเมืองรวม เมืองเชียงใหม่ได้ตั้งเป้าหมายประชากร ในเมืองเชียงใหม่ไว้ 350,000 คน ใน ปี พ.ศ. 2540

แม้จะมีการเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ และระบุไว้ชัดเจนเป็นเป้าหมายและ แนวทางการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ ในแผนพัฒนาระดับชาติ (ฉบับที่ 5) แต่ก็ยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน ในการพัฒนาเมือง เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้งระหว่างความเจริญเติบโตของเมือง ซึ่งต้อง เกิดขึ้นจากความเป็นเมืองหลักศูนย์กลางของการพัฒนา และการอนุรักษ์เมือง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่ยังมีชีวิต อีกทั้งเป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับภาคด้วย

5.2 สภาพพื้นฐานทั่วไประดับเมืองและพื้นที่ศึกษา จากการศึกษาข้อมูลด้านต่าง ๆ ในระดับเมืองหรือเทศบาลเชียงใหม่ ได้ผลดังนี้

5.2.1 ลักษณะทางกายภาพ เทศบาลนครเชียงใหม่เดิมมีพื้นที่เพียง 17.5 ตารางกิโลเมตร พ.ศ. 2526 มีการประกาศขยายเขตเทศบาลออกเป็น 40.5 ตารางกิโลเมตร เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่เมืองที่ขยายตัวออกไปนอกเขตเทศบาล บริเวณเทศบาลนครเชียงใหม่ตั้งอยู่ บนพื้นที่ราบสูง ๆ ต่ำ ๆ ความลาดชันน้อย (ไม่เกิน 2%) มีแม่น้ำปิงอยู่ทางตะวันออกและดอยสุเทพ อยู่ทางตะวันตกของเมือง เป็นเสมือนฉากหลังตามธรรมชาติที่งดงาม มีเสน่ห์ และมีความหมาย ทางจิตใจต่อชาวเชียงใหม่ ส่วนเขตกำแพงเมืองขึ้นในอยู่ห่างจากแม่น้ำปิง มาทางตะวันตกประมาณ 1 กิโลเมตร และเนื่องจากพื้นที่มีความชันน้อย การระบายน้ำจึงทำได้ไม่ดีนัก

เนื่องจากเป็นนครประวัติศาสตร์ ภายในเมืองจึงเต็มไปด้วยสถานที่สำคัญทางประวัติ ศาสตร์ สถาปัตยกรรม และศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดด้วย เขตกำแพง เมืองชั้นในเป็นเขตเมืองเก่า มีวัดสำคัญและเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวถึง 3 วัด ได้แก่วัดพระสิงห์

วัดเจติยหลวง และวัดเชียงมั่น โดยสองวัดแรกมีฐานะเป็นอารามหลวงชั้นเอกและชั้นตรีด้วย นอกจากนี้เส้นทางขบวนแห่ในงานประเพณีต่าง ๆ ของชาวเชียงใหม่ต่างมีจุดเริ่มต้น หรือจุดหมายปลายทางในบริเวณนี้ทั้งสิ้น กล่าวได้ว่าบริเวณถนนราชดำเนินซึ่งต่อเนื่องกับถนนท่าแพที่ประตูท่าแพไปจนจรดวัดพระสิงห์ เป็นถนนสายวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดของเมืองสายหนึ่ง

5.2.2 การใช้ที่ดิน นครเชียงใหม่ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่เป็นเขตเทศบาลปัจจุบันมาช้านาน หลังจากที่หม่ายกกองทัพมายึดเมืองเชียงใหม่ได้ใน พ.ศ. 2101 ในสมัยของพญาเมกุฎี ก็มีกษัตริย์ในราชวงศ์มังรายอีกเพียงพระองค์เดียว ตลอดระยะเวลากว่า 200 ปี เกิดศึกสงครามแย่งชิงยึดอำนาจระหว่างพม่า ล้านนา และอยุธยา เหนือแผ่นดินล้านนาและนครเชียงใหม่ กระทั่งเจ้าบ้านบุญมาและเจ้ากาวิละได้รวบรวมกำลังก่อการกบฏ โดยขอความร่วมมือกับสมเด็จพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรี จึงยึดเชียงใหม่คืนจากพม่าได้ในพ.ศ. 2317 หลังจากนั้นพม่ายังคงพยายามเข้ามาทำสงครามยึดเชียงใหม่คืนอยู่หลายครั้ง บ้านเมืองระส่ำระสายชาวบ้านต้องอพยพหนีจากเมือง ทั้งเมืองเชียงใหม่ให้ร้างไป จนกระทั่งฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ได้อีกครั้งใน พ.ศ. 2339 ในรัชสมัยของ รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งแต่งตั้งพญาภาวิไลขึ้นเป็นเจ้าเมืองแทนพญาเจ้าบ้านที่เสียชีวิตไป ระยะนี้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์ ศาสนสถานเป็นการใหญ่ มีการกวาดต้อนผู้คนเข้ามาอยู่ในเมือง การตั้งถิ่นฐานคงจะอยู่ในเขตกำแพงเมืองเก่า และบริเวณโดยรอบ โดยเขตกำแพงเมืองชั้นในเป็นที่อยู่ของเจ้าครองนครและเชื้อพระวงศ์ ส่วนที่มีความสำคัญรองลงมาก็คืออยู่ในเขตกำแพงเมืองชั้นนอก เช่น ช่างฝีมือบริเวณถนนวัวลาย ส่วนไพร่ที่ไม่ได้เป็นช่างจะอยู่นอกเมือง เป็นต้น

ทิศทางและลักษณะการขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ บราภูเป็นหลักฐานชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อมีการตัดทางรถไฟเชื่อมระหว่างกรุงเทพฯ-เชียงใหม่ สมัยนี้มีความเจริญแบบสมัยใหม่ขึ้นทางตะวันออก เมื่อพวกมิชชันนารีและคณะเผยแพร่ศาสนาได้อพยพเข้ามาอยู่ บริเวณที่ดินที่เคยเป็นทุ่งนาได้เปลี่ยนเป็นโรงเรียนแบบสมัยใหม่ มีโรงพยาบาลเกิดขึ้น นอกจากนี้การมีสถานีรถไฟทางฝั่งตะวันออกยังทำให้เกิดย่านการค้าส่งและโกดังเก็บสินค้าขึ้น ส่วนทางฝั่งตะวันตกซึ่งเป็นบริเวณชุมชนเดิม ก็มีการขยายตัวออกมาทางตะวันออกเฉยงใต้ของตัวเมือง โดยมีพวกอิสลามที่มีอาชีพเลี้ยงวัวเข้ามาอยู่อาศัย และต่อมาได้มีคณะมิชชันนารี คาซอลิค เข้ามาเปิดโรงเรียนแบบสมัยใหม่ขึ้น ทำให้บริเวณนี้เปลี่ยนจากทุ่งเลี้ยงวัวเป็นที่พักอาศัย ส่วนทางเหนือของ

การขึ้นผังเมืองเดิม พ.ศ. 2480

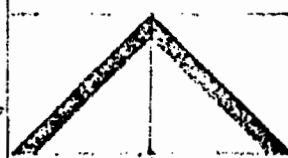
- เขตเมืองเดิม
- เขตเมืองใหม่
- เขตเมืองเดิม
- เขตเมืองเดิม
- เขตเมืองเดิม
- เขตเมืองเดิม
- เขตเมืองเดิม
- เขตเมืองเดิม

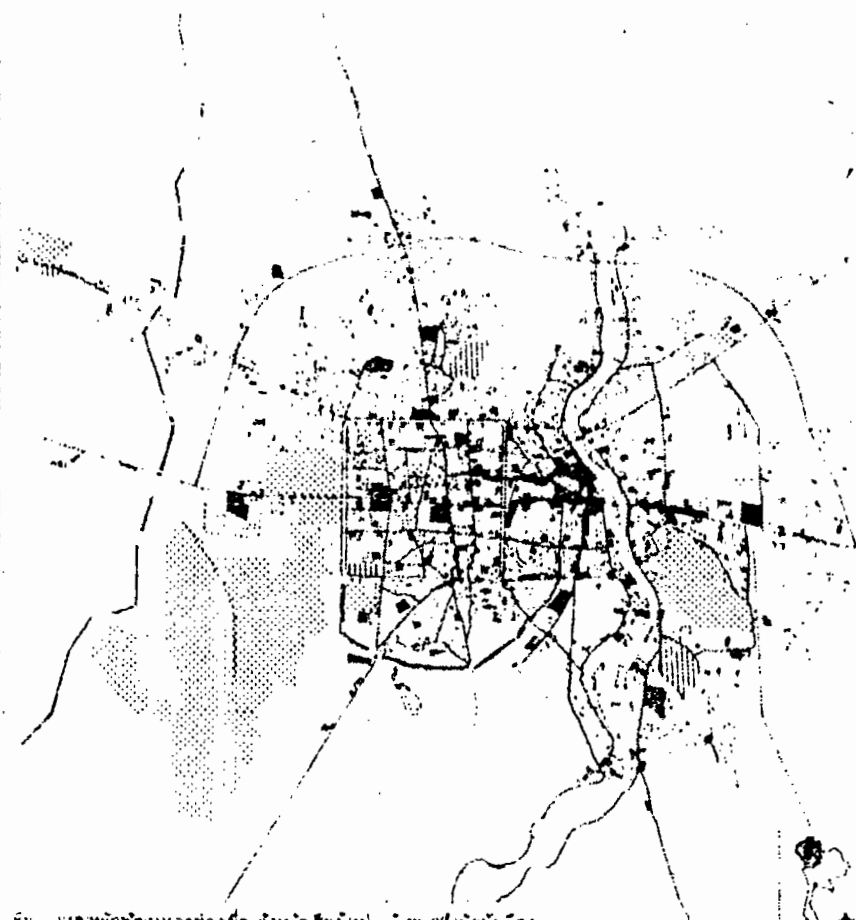
การขึ้นผังเมืองเดิม พ.ศ. 2480
ในเขตกรุงเทพมหานคร
และเขตเมืองใหม่
เชียงใหม่

มาตรา ๕ : ๑๐๐๐
การขึ้นผังเมืองเดิม พ.ศ. 2480

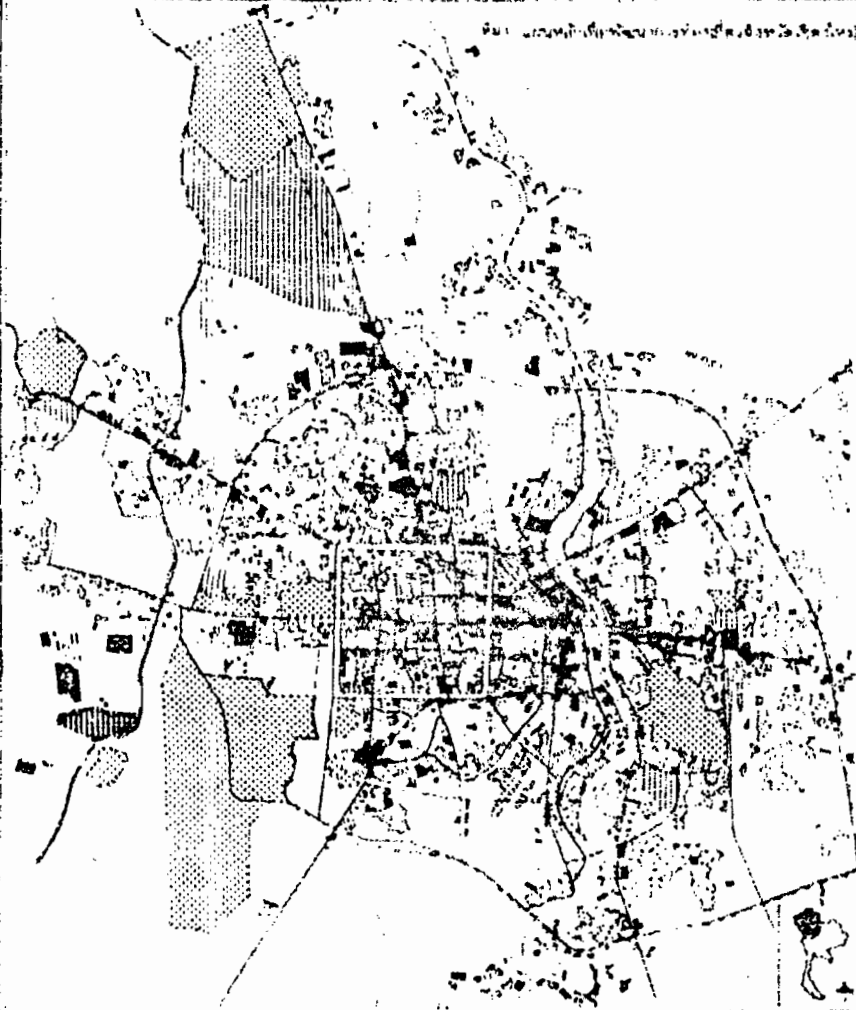
- เขตเมืองเดิม
- เขตเมืองใหม่
- เขตเมืองเดิม
- เขตเมืองเดิม
- เขตเมืองเดิม
- เขตเมืองเดิม
- เขตเมืองเดิม
- เขตเมืองเดิม

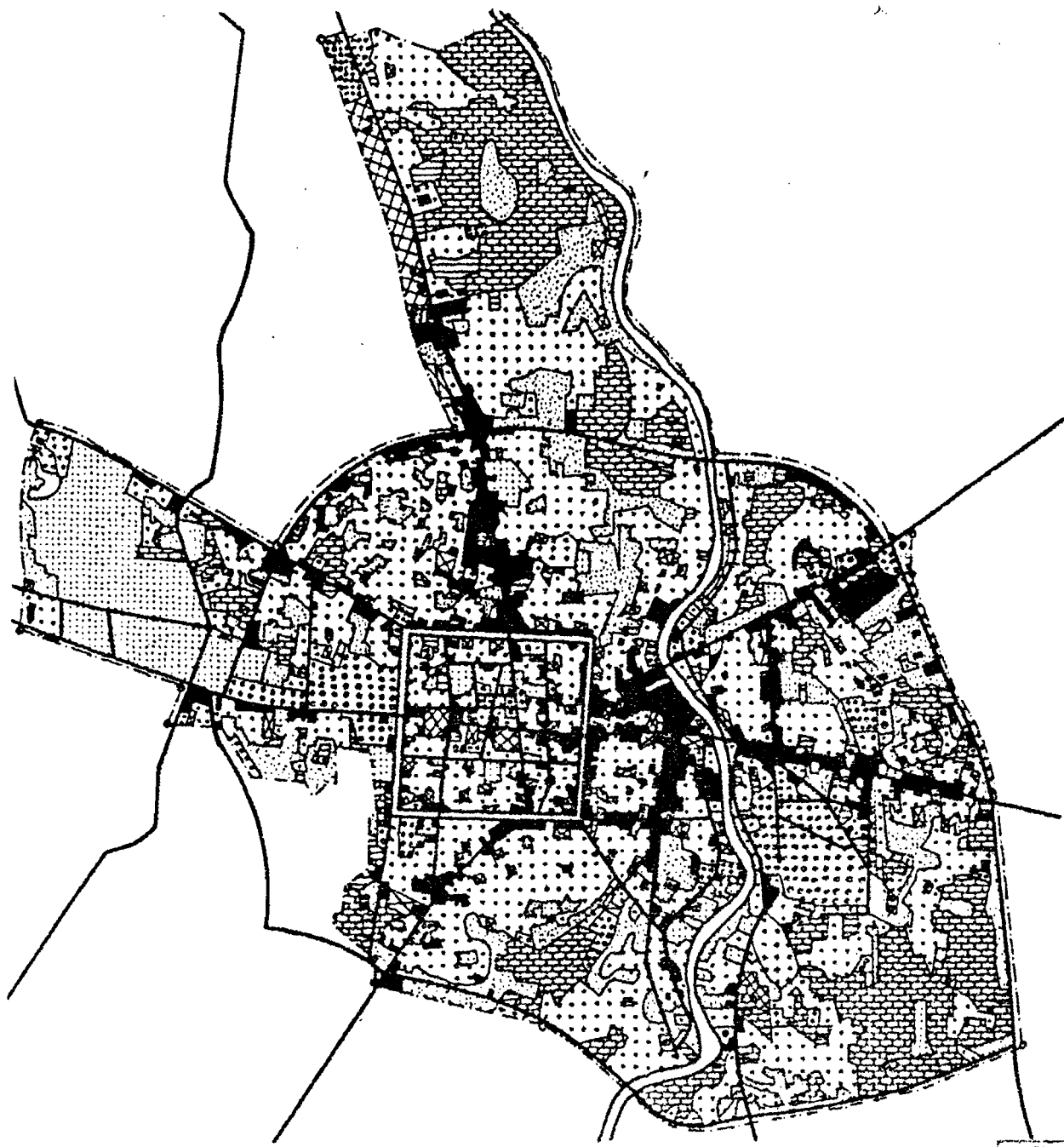
การขึ้นผังเมืองเดิม พ.ศ. 2480
ในเขตกรุงเทพมหานคร
และเขตเมืองใหม่
เชียงใหม่

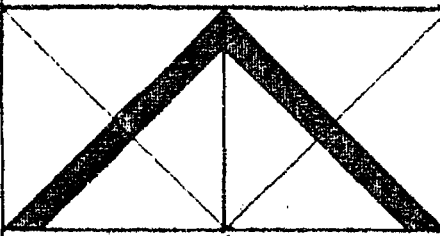
การขึ้นผังเมืองเดิม พ.ศ. 2480

การขึ้นผังเมืองเดิม พ.ศ. 2480

มาตราส่วน
0 0.5 1.0 1.5
กม.

การศึกษาเพื่อเป็นแนวทาง
ในการวางแผนอนุรักษ์
ในเขตกำแพงเมือง
เชียงใหม่

แสดง: การใช้ที่ดินเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2527

แผนที่
๕.๑๖

—●—	หลักเขตเทศบาล	■	บริเวณพาณิชย์	▨	บริเวณคลังสินค้า
---	เขตเทศบาล	▨	บริเวณอุตสาหกรรม	▩	บริเวณราชการ
~	แม่น้ำ	▨	บริเวณสถาบันราชการ	▨	บริเวณกรังฟาร์มปศุสัตว์
—	ถนน	▨	บริเวณสถาบันการศึกษา	▨	บริเวณสวนสาธารณะ,
▨	บริเวณพักอาศัยทั่วไป	▨	บริเวณศาสนสถาน	▨	สนามเด็กเล่น, สนามกีฬา

ที่มา: “ผลกระทบของลักษณะประชากร และการใช้ที่ดิน ที่มีความต้องการ
สิ่งบริการสาธารณะ : กรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่.”

ตัวเมืองโบราณ รัฐบาลได้สร้างโรงเรียนเกษตรกรรมขึ้น (ระยะต่อมาได้เปลี่ยนเป็นวิทยาลัยครู เชียงใหม่) ทำให้เมืองขยายตัวมาทางเหนือด้วย

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ได้ขยายตัวเติบโตเรื่อยมา ปัจจุบันยังคง อยู่เพียง สิบสน ขาดการจัดระเบียบที่ดี ตั้งแต่ พ.ศ. 2508 ย่านศูนย์กลางการค้าจะอยู่บริเวณ ถนนช้างม่วย-วิชยานนท์-ท่าแพ และถนนเจริญเมือง ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง กระทั่งถึง พ.ศ. 2520 พื้นที่เมืองได้ขยายตัวเติบโตขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ชุมชนได้ขยายตัวออกไปนอกเขต เทศบาลเก่าเป็นอันมาก แต่ยังคงลักษณะศูนย์กลางโดยเพิ่มขนาดและความหนาแน่นสูงขึ้น นอกจากนี้ ยังขยายไปยังบริเวณถนนโชตนา (ด้านเหนือของเมือง) ความเป็นศูนย์กลางเหล่านี้ยังคงลักษณะ เช่นนี้มาจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2527 และปัจจุบัน อัตราการเติบโตของการใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์-กรรมมีสูงมาก โดยเฉพาะในระหว่าง พ.ศ. 2520-2527

สำหรับเขตกำแพงเมืองชั้นใน มีบทบาทเป็นที่อยู่อาศัยใกล้ย่านศูนย์กลางในปัจจุบัน อย่างชัดเจน มีการใช้ที่ดินเกือบครึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งหมด (ร้อยละ 47.4) โดยมีบ้านหรืออาคาร ให้เช่าเป็นจำนวนมากในบริเวณนี้ นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของวัดถึง 36 วัด (เมื่อรวมจำนวนวัดร้าง ด้วยจะมีถึง 56 วัด) เมื่อคิดสัดส่วนการใช้ที่ดินประเภทนี้แล้วนับว่าสูงมาก มีค่าเป็น 2 เท่าของ สัดส่วนการใช้ที่ดินศาสนสถานของเทศบาลนครเชียงใหม่ เขตกำแพงเมือง (มีค่าร้อยละ 10.7 และเขตเทศบาลมีค่า 5.4 ของการใช้ที่ดินทั้งหมดตามลำดับ) โดยทั่วไปพื้นที่ด้านตะวันออกของเขต กำแพงเมืองซึ่งต่อเนื่องกับย่านศูนย์กลางเมือง มีค่าในเชิงเศรษฐกิจสูงกว่า และลักษณะพิเศษ อีก ประการหนึ่งของพื้นที่นี้คือ มีที่ดินในครอบครองของรัฐเป็นจำนวนมาก เมื่อรวมพื้นที่ทั้งหมดคิดเป็น สัดส่วนได้ถึงประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่ในเขตกำแพงเมือง

ปัจจุบันมีการกำหนดพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองชั้นในเป็นพื้นที่ "เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย" และห้ามก่อสร้างอาคารสูงเกิน 3 ชั้น หรือ 12 เมตร นับเป็นความพยายามที่ดีในขั้น เริ่มต้น แต่ยังคงขาดมาตรการสนับสนุนเพื่อให้การสร้างสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ ไม่ทำลายสิ่งที่มีคุณค่า ในอดีต นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่ขัดแย้งกับการอนุรักษ์ ทั้งในแง่กายภาพ การเพิ่มการจราจร การใช้พื้นที่รुकูล้ำที่สาธารณะ ความสูงของอาคาร ตลอดจนแหล่งสังคม-วัฒนธรรม ในเขตกำแพงเมือง เช่น เรือนจำ ไนท์คลับ โรงแรม บิมก๊าศ-น้ำมัน โกดัง โรงเลื่อย โรงงานขนาดเล็ก ฯลฯ ทั้งยังมีความพยายามที่จะลดมาตรการเหล่านี้ลง นับว่าเป็นสิ่งน่าเป็นห่วงอย่างยิ่งที่ควรให้มีการ ศึกษาอย่างจริงจัง เพื่อหามาตรการที่เหมาะสม นำมาปฏิบัติโดยเร่งด่วนต่อไป

.....

(

(

.....

.....

.....

.....

แผนภูมิ ๔.๕ ประเพณีและเทศกาลสำคัญในรอบปีของเมืองเชียงใหม่

มค.	กพ.	มีค.	เมษ.	พค.	มิย.	กค.	สค.	กย.	ตค.	พย.	ธค.
		สงกรานต์								ลอยกระทง	
											งานประเพณี
											งานประเพณีที่เกี่ยวข้อง กับดวงเมืองทางศาสนา
											งานเฉลิมฉลอง
											ประเพณีที่เกี่ยวข้อง กับเทศกาลแม่จาง
											ประเพณีที่เกี่ยวข้อง

สัญลักษณ์:

- สถานที่จัดงานประเพณี
- สถานที่จัดงานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับดวงเมืองทางศาสนาโดยตรง
- สถานที่จัดงานเฉลิมฉลอง

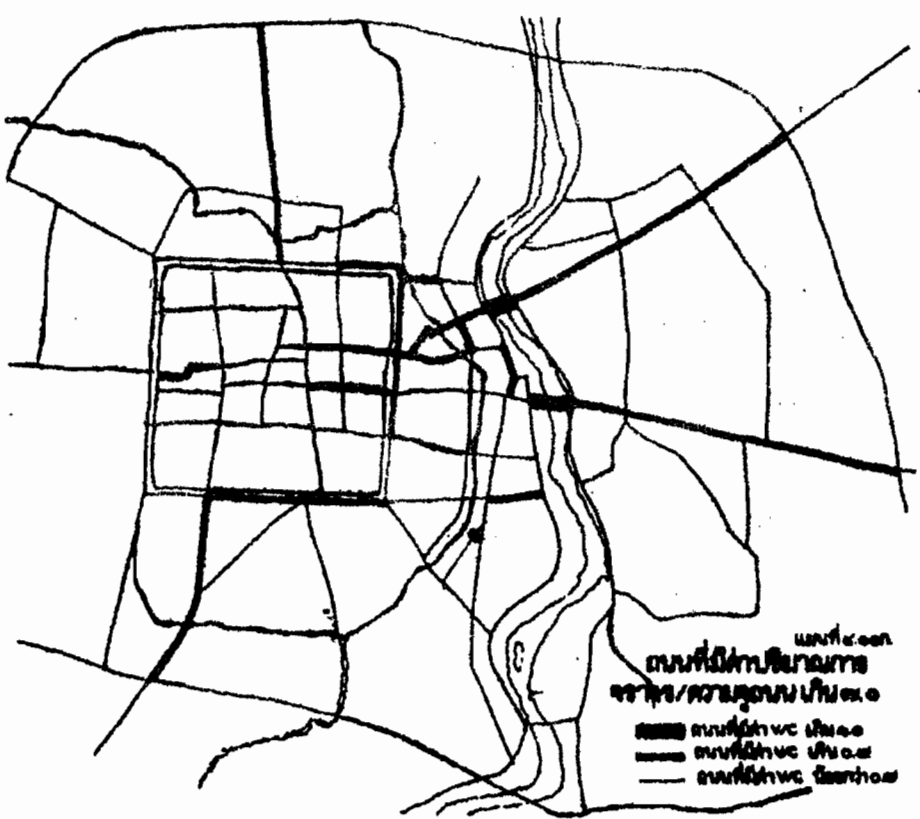
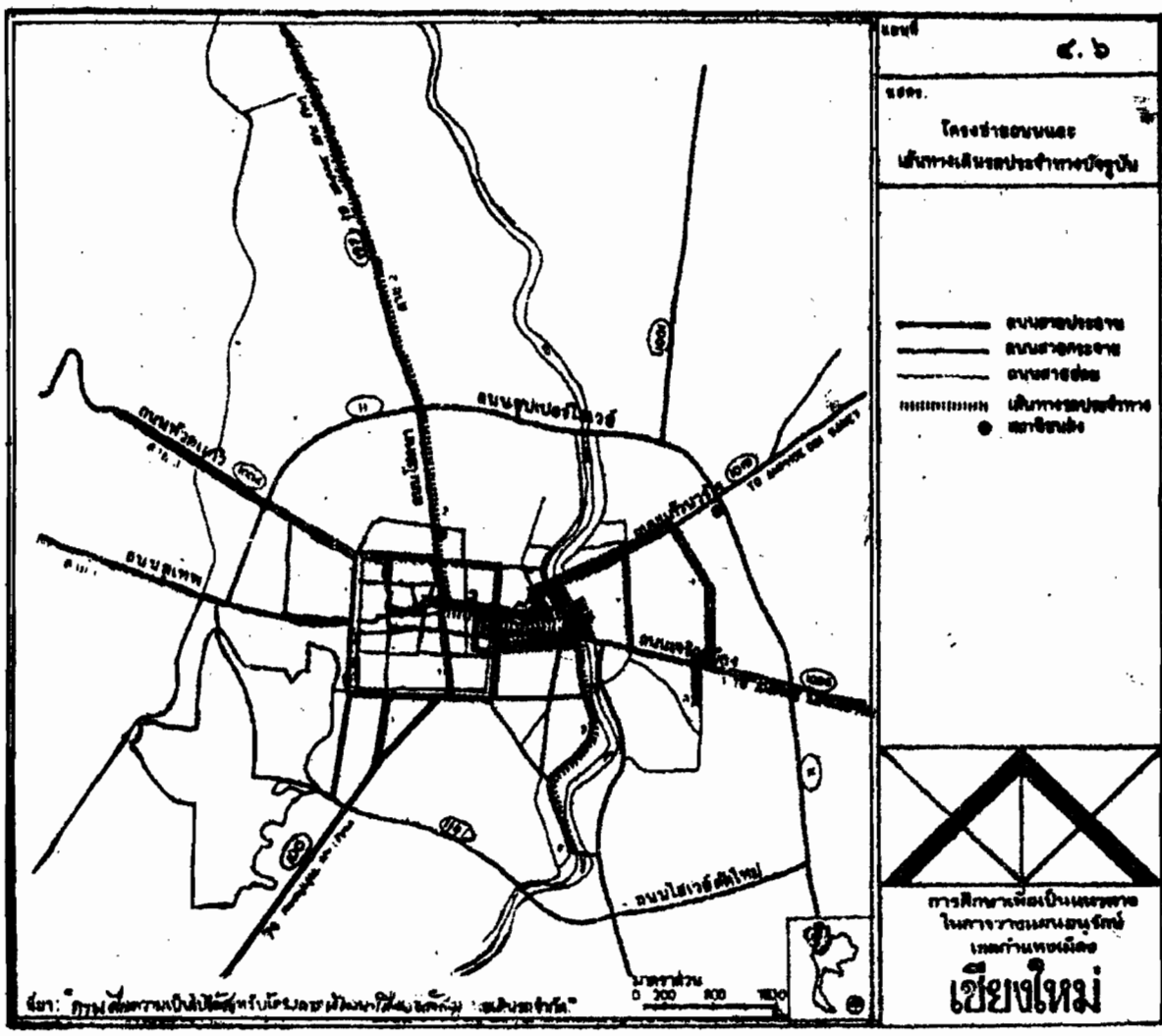
เส้นทางขบวนแห่

- ขบวนแห่พระพุทธรูปทองคำและนางสงกรานต์
- ขบวนรดน้ำดำหัว ผู้ว่าราชการจังหวัด
- ขบวนแห่กระทงใหญ่
- ขบวนแห่ดอกไม้วันบุปผาชาติ

กรมโยธาธิการและผังเมือง
กองช่าง
เชียงใหม่

5.2.3 การจราจร เชียงใหม่ก็เช่นเดียวกับเมืองประวัติศาสตร์ทั้งหมด
 ที่มักเกิดปัญหาการจราจรในย่านศูนย์กลางที่เป็นเขตเมืองเก่า เนื่องจากถนนเดิมมักมีขนาดเล็ก
 แต่เมื่อเมืองเติบโตเปลี่ยนแปลงไป ความต้องการพื้นที่สัญจรในเมืองมีสูงขึ้น จากยานพาหนะที่สมัยใหม่
 ขึ้น และเพิ่มจำนวนมากขึ้น ถนนที่ซ่อมแซมหรือสร้างขึ้นใหม่ จึงมีขนาดใหญ่ขึ้นโดยเฉพาะถนน
 นอกเมือง แต่การขยายถนนทีละส่วนโดยไม่มีการวางแผนการจราจรอย่างเป็นระบบ กลับก่อ
 ปัญหาหลาย ๆ ประการต่อการสัญจรในเมือง เช่น เกิดถนนที่ผิวจราจรกว้างไม่สม่ำเสมอ ขาดทาง
 เท้าริมถนน ฯลฯ

ตัวเมืองเชียงใหม่อยู่ทางตะวันตกของแม่น้ำปิง ถนนในย่านศูนย์กลางเมืองส่วนใหญ่
 มีขนาดเล็กและกว้างไม่สม่ำเสมอ แต่ถนนนอกเมืองโดยเฉพาะถนนซูบเปอร์ไฮเวย์จะมีขนาดกว้าง
 และได้รับการออกแบบที่ดี ส่วนเขตกำแพงเมืองชั้นในอยู่ต่อเนื่องกับย่านศูนย์กลางหลัก และมีถนน
 เชื่อมต่อเมืองทางตะวันออกกับตะวันตก และทางเหนือกับใต้ทำให้รถต้องผ่านเข้ามาในบริเวณสี่
 ขอบกพร่องด้านการจราจรที่พบในย่านเมืองเก่าคือ ถนนแคบ และขาดถนนสายหลัก ขาดการต่อ-
 เนื่องของถนนสายหลักในบริเวณศูนย์กลาง จึงมีความพยายามที่จะแก้ปัญหาด้วยมาตรการต่าง ๆ
 เช่น จัดระบบเดินรถทางเดียว ห้ามจอดรถบนถนนสายสำคัญ ห้ามเลี้ยงวัวที่สี่แยกบางแห่ง เป็นต้น
 แต่การจราจรในหลาย ๆ บริเวณปัจจุบันก็อยู่ในระดับไม่น่าพึงพอใจนัก โดยเฉพาะในช่วง
 เร่งรัดเช้า และบ่าย บริเวณที่มีปัญหามากที่สุดคือที่สะพานข้ามแม่น้ำปิงในเมืองทั้งสองแห่ง ที่เหลือ
 เป็นถนนสายสำคัญที่เชื่อมต่อกับอำเภออื่น ๆ ทั้งทางเหนือ ตะวันออก และทางใต้กับตัวเมือง กับ
 ถนนในย่านศูนย์กลางและเขตกำแพงเมืองชั้นในบริเวณที่เชื่อมต่อกับศูนย์กลางหลัก แผนที่ 4.11 ก
 แสดงบริเวณที่มีเมืองชั้นในบริเวณที่มีปัญหาด้านการจราจร คือบริเวณที่มีค่าปริมาณการจราจร/
 ความจุถนนเกิน 7.0 โครงการพัฒนาเมืองหลักจึงเสนอโครงการเพื่อปรับปรุงการจราจรขึ้นหลาย
 โครงการ โดยเฉพาะให้มีการสร้างสะพานเพิ่มขึ้นอีก 1 แห่ง ในเขตเมือง ซึ่งขณะนี้แล้วเสร็จ
 รอการเปิดใช้อย่างเป็นทางการอยู่ นอกจากปัญหาโครงข่ายถนนและการเพิ่มขึ้นของจำนวนรถแล้ว
 ปัญหาการจราจรอาจมีสาเหตุมาจากการขนส่งสาธารณะในเมืองยังไม่ดีพอ มีจำนวนผู้ใช้รถโดยสาร
 ประจำทางน้อยมาก ประชาชนส่วนใหญ่จะเดินทางด้วยรถโดยสารขนาดเล็ก คือร้อยละ 35 รถ
 จักรยานยนต์ร้อยละ 33 รถยนต์นั่งร้อยละ 14 และจะใช้รถโดยสารประจำทางเพียงร้อยละ 4
 เท่านั้น

เมื่อพิจารณา เฉพาะพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองชั้นใน จะเห็นว่าถนนโดยรอบเขตกำแพง-คูเมืองมีบทบาทเป็นถนนหลักในปัจจุบัน นอกจากนั้นถนนแนวเหนือ-ใต้ และตะวันออก-ตะวันตกที่มีลักษณะสะดวกต่อการเดินทาง (มีความกว้าง ผิวจราจรดีพอสมควร และไม่แคบเกินไป) จะถูกใช้ เป็นเส้นทางหลักเช่นกัน ส่วนถนนที่ เหลือมักมีขนาดเล็กและแคบ ทำให้พื้นที่ภายในถนนหลักส่วนใหญ่ยังคงใช้ เป็นที่อยู่อาศัย เช่นในอดีต นับว่าลักษณะโครงข่ายถนนเองช่วยให้การอนุรักษ์พื้นที่ส่วนนี้ เป็นไปได้มากยิ่งขึ้น ปัญหาที่สำคัญในบริเวณนี้ได้แก่ถนนส่วนใหญ่ขาดทางเท้าที่เหมาะสม นอกจากนี้บางแห่งยังมีทางระบายน้ำแบบเปิดริมถนน หรือการขยายผิวจราจรไปโดยไม่แก้ไขส่วนประกอบอื่น เช่น มีเสาไฟฟ้าบนผิวจราจร ทำให้เป็นอันตรายต่อการขับขี่และการเดินเท้ายิ่ง

5.2.4 บริการสาธารณะ เชียงใหม่ เป็นเมืองหลักที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ความต้องการบริการสาธารณูปโภค-สาธารณูปการต่าง ๆ ก็เพิ่มมากขึ้นตามการเพิ่มประชากรด้วยการบริการด้านต่าง ๆ มักจะขยายตัวไม่ทันกับความต้องการ ทำให้เกิดปัญหา เรื่องการขาดแคลน เช่น บริการโทรศัพท์ การจัดหาน้ำดิบสำหรับการประปาซึ่งมักมีปัญหาในฤดูแล้ง การขาดแคลนห้องพักในโรงแรมชั้น 2 ตามความต้องการของนักท่องเที่ยว เป็นต้น การบริการบางประเภทก็มีปัญหา เรื่องการจัดการยังไม่สามารถจัดการได้ดีนัก เช่น การกำจัดขยะที่ยังใช้วิธีไม่ถูกสุขลักษณะการระบายน้ำที่ยังรวมระบบระบายน้ำฝน และน้ำเสียจากบ้านเรือนในท่อเดียวกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นคือปัญหาน้ำท่วมขัง เนื่องจากน้ำหลากจากแหล่งน้ำธรรมชาติต่าง ๆ ได้แก่ แม่ปิง แม่ขี้ , แม่ท่าช้าง และลำคูไหล และเนื่องจากฝนตกหนักช่วงสั้น ๆ ในตัวเมือง สาเหตุเพราะท่อระบายน้ำไม่สามารถระบายน้ำออกไค้ทัน เนื่องด้วยท่อมีขนาดเล็กเกินไป มีความลาดเอียงไม่พอ และการเชื่อมต่อท่อบางบริเวณมีลักษณะเป็นคอขวด พื้นที่ที่เกิดปัญหาส่วนใหญ่เป็นเขตเมืองเก่าโดยเฉพาะเขตกำแพงเมืองชั้นใน หรือปัญหาน้ำเน่าเสียในแหล่งน้ำธรรมชาติทั้งหมด รวมทั้งคูเมืองด้วย โดยเฉพาะแม่ข่าเป็นแหล่งที่มีคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมที่สุด เหล่านี้เป็นต้น

ส่วนบริการอื่น ๆ เช่น ไฟฟ้า สถานศึกษา สถานรักษาพยาบาล สถานีตำรวจ ศาลสันติสถาน และธนาคาร เป็นบริการที่มีจำนวนค่อนข้างพอเพียง

ในเขตกำแพงเมืองชั้นในพบว่า ปัญหาที่เห็นชัดเจนที่สุดได้แก่ ปัญหาน้ำท่วม และปัญหาน้ำเน่าเสีย

5.2.5 อาคารเก่าและใหม่ แม้ครเชียงใหม่จะสือายุเก่าแก่มากถึงเกือบ 700 ปี หรือมีผู้อยู่อาศัยอยู่บริเวณนี้ก่อนหน้านั้น แต่สถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่สุดที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน ก็เป็นเพียงศาสนสถานที่กระจัดกระจายกันอยู่ทั่วไป เนื่องจากส่วนใหญ่สร้างด้วยอิฐฉาบปูน ซึ่งมี

ความคงทนพอสมควร ศาสนสถานเหล่านี้มีร่องรอยของศิลปะ สถาปัตยกรรมยุคต่าง ๆ เพราะการซ่อมแซมมาเป็นระยะ ๆ นั่นเอง ส่วนสถานที่ราชการซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก มักสร้างด้วยอิฐฉาบปูน และมีอายุประมาณ 70-100 ปี อันเป็นระยะที่ส่วนกลางเริ่มเข้ามามีบทบาทในการควบคุมอย่างจริงจังมากขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ขณะเดียวกันก็เป็นระยะที่รูปแบบศิลปะ วัฒนธรรม ตลอดจนสถาปัตยกรรมตะวันตกเริ่มมีอิทธิพล ต่อไทยมากยิ่งขึ้น อาคารเหล่านี้จึงมีอิทธิพลของรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกอย่างชัดเจน เช่น ศาลแขวงจังหวัดเชียงใหม่ อาคารอำนวยการโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย สำนักงานยาสูบ และที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข เป็นต้น

สำหรับที่อยู่อาศัยรูปแบบสถาปัตยกรรมล้านนา ที่นับว่าเก่าที่เหลืออยู่ในเขตกำแพงเมืองชั้นใน ส่วนใหญ่มีอายุประมาณ 30-50 ปี รองลงมามีอายุระหว่าง 51-70 ปี ที่เหลือซึ่งมีจำนวนน้อยมากมีอายุมากกว่า 70 ปีขึ้นไป ปรากฏการณ์เช่นนี้อาจเนื่องมาจากเชียงใหม่เพิ่งปลอดจากศึกสงคราม และอพยพผู้คนเข้าไปอยู่-ฟื้นฟูเมืองร้างขึ้นเมื่อประมาณ 200 ปีมานี้ บ้านเมืองเก่าคงถูกทำลายสูญหายไปหมด จึงสร้างบ้านเรือนขึ้นใหม่ในระยะนี้ และบ้านเรือนส่วนใหญ่ใช้ไม้เป็นวัสดุก่อสร้างสำคัญ จึงมีอายุจำกัดกว่าถาวรวัตถุอื่น ๆ บ้านเรือนที่หมดอายุจึงถูกรื้อถอนลงประการสำคัญที่สุดระยะเวลาประมาณ 30 ปีมานี้ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในสังคมไทยอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดแรงผลักดันทางเศรษฐกิจที่จะรื้อถอนอาคารเก่าออกเพื่อสร้างอาคารใหม่ ที่ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจดีกว่า ตลอดจนแรงผลักดันทางสังคม-วัฒนธรรมที่จะรื้อถอนอาคารเก่า เนื่องจากไม่เห็นคุณค่าอาคารเก่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งสอดคล้องกันเป็นอย่างดีเช่นนี้ ทำให้เกิดการรื้อถอนอาคารเก่าลงไปเป็นจำนวนมากในระยะเวลานั้น

ปัญหาของอาคารเก่าที่พบคือ ปัญหาความเสื่อมโทรมของตัวอาคารเอง เช่น วัสดุผุแตกร้าว ความชื้นหรือรอยแตกร้าวที่ผนังอิฐฉาบปูนซึ่งเป็นโครงการสร้างของอาคาร ปัญหาจากสภาพแวดล้อมตัวอาคารที่ขาดการออกแบบ หรือวางผังที่ดี ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ไม่กลมกลืนไม่งดงาม และไม่ส่งเสริมอาคารเก่า ปัญหาจากการขาดความรู้ความเข้าใจในการซ่อมแซมหรือบูรณะอาคารเก่า และปัญหาที่เกิดจากมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสภาพแวดล้อม เช่น วัด กรมศิลปากร ที่ราชพัสดุ เทศบาล การไฟฟ้าฯ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาขาดแรงจูงใจในการอนุรักษ์ ทั้งในทางเศรษฐกิจ และทางวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้น

ส่วนปัญหาของอาคารใหม่ ได้แก่ ปัญหาการออกแบบอาคาร และควบคุมที่ตั้งอาคาร ปัจจุบันยังไม่มีการควบคุมรูปแบบอาคาร ไม่ว่าจะเป็นรูปร่างหน้าตาหรือสีสีน การควบคุมยังมีเพียงเฉพาะด้านความปลอดภัย และประโยชน์ใช้สอยเท่านั้น แม้ในบริเวณที่ควรจะเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นย่านเมืองเก่าก็ยังไม่มีการควบคุมเป็นพิเศษ ในเขตกำแพงเมืองชั้นในก็มีเพียงกำหนดให้ใช้สี "กาแล" ไว้ในอาคารใหม่ทุกหลังที่จะทำการก่อสร้าง และกำหนดความสูงอาคารไม่เกิน 3 ชั้น หรือ 12 เมตร ซึ่งค่อนข้างจะตายตัว และยังไม่สามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในเขตเมืองเก่าได้ มีตัวอย่างอาคารที่สูงเพียง 3 ชั้นและมีกาแลตามข้อกำหนดแต่เป็นตัวทำลายมุมมองที่มีต่อวิหารวัดพันเตาอย่างยิ่ง เนื่องจากอยู่ใกล้กันมาก

นอกจากรูปแบบอาคารไม่มีการควบคุมแล้ว เรายังขาดการควบคุมที่ตั้งอาคารหรือการควบคุมด้านผังเมือง ไม่มีการกำหนดพื้นที่ที่จะสนับสนุนให้มีการพัฒนาแต่ละด้านอย่างชัดเจนปล่อยให้การเติบโตเป็นไปตามธรรมชาติ จึงก่อให้เกิดปัญหาอาคารที่มีรูปแบบ ขนาด และประโยชน์ใช้สอยแบบใหม่ ซึ่งไปตั้งอยู่ในบริเวณเมืองเก่า ทำลายเส้นขอบฟ้า มุมมอง และทัศนภาพที่ดีของเมืองเก่าลงที่สุดในที่สุด

อย่างไรก็ตาม เชียงใหม่ก็ยังรักษาอาคารเก่า ตลอดจนสภาพแวดล้อมบางอย่างเอาไว้ได้จนถึงปัจจุบัน มีผู้เริ่มเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์อาคารเก่า และควบคุมการเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปในทางที่เหมาะสมยิ่งขึ้น สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของเมืองจึงยังคงเห็นอาคารเก่าหลงเหลืออยู่ กับอาคารใหม่ที่สร้างขึ้นอย่างขัดแย้ง ตลอดจนความพยายามใหม่ ๆ ในการสร้างอาคารให้คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา ทั้งที่ไม่ประสบความสำเร็จและประสบความสำเร็จมากบ้างน้อยบ้าง คละเคล้ากันไป จะนับได้ว่ายังโชคดีอยู่บ้าง หากไม่รวมถึงการเกิดอาคารสูงประเภท "คอนโดมิเนียม" ที่ผุดขึ้นราวกับดอกเห็ด ในระยะเวลาเพียง 2-3 ปีที่ผ่านมา โดยปราศจากการไตร่ตรองหรือการควบคุม-การแนะนำที่เหมาะสม กับความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงให้ละเว้นการอนุรักษ์พื้นที่ในเขตกำแพงเมืองชั้นใน รวมทั้งให้เพิ่มความสูงอาคารที่จะอนุญาตให้ก่อสร้างในพื้นที่เป็น 20 เมตร

5.2.6 สรุป เชียงใหม่นครประวัติศาสตร์อันร่ำรวยด้วย ความงามตามธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม กำลังขยายตัวเติบโต และเผชิญปัญหาเช่นเดียวกับเมืองใหญ่ทั้งหลาย ทั้งปัญหาน้ำท่วม น้ำเน่า ปัญหาการจราจร คนยากจนในชุมชนแออัด และสภาพแวดล้อมของเมือง

เก่าที่เริ่มสูญเสียเอกลักษณ์ ถูกทำลายลงด้วย สถาปัตยกรรมสมัยใหม่โดยเฉพาะอาคารสูงที่มีที่ตั้งไม่เหมาะสม

แม้ปัญหาด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่าง ๆ จะได้รับการวางแผน และแก้ไขตามโครงการพัฒนาเมืองหลักหลายประการ แต่แผนอนุรักษ์ยังมิได้รับการบรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนระดับชาติ แม้แต่แผนการใช้ที่ดิน หรือการแก้ปัญหาจราจร นับว่าเป็นเรื่องจำเป็นและเร่งด่วนอย่างยิ่ง ที่หน่วยงานของรัฐจักต้องศึกษาเพื่อหามาตรการที่เหมาะสมมาใช้โดยไม่เพียงยึดติดกับกรอบกฎหมายเดิมที่มีอยู่เท่านั้น

5.3 สถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ชุมชนในเขตกำแพงเมืองชั้นใน จากการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ และประเมินคุณค่าภูมิทัศน์ชุมชนและสถาปัตยกรรมในพื้นที่ศึกษา มีข้อสรุปดังนี้คือ

5.3.1 ภูมิทัศน์ชุมชน (TOWNSCAPE) โดยทั่วไปยังขาดการออกแบบด้านภูมิทัศน์ชุมชนที่ดี แต่จะมีส่วนที่ดีบ้างเฉพาะบริเวณไม่ได้เกิดจากการออกแบบทั้งพื้นที่ให้มีความกลมกลืนต่อเนื่องกัน บริเวณที่มีจุดเด่นดังกล่าว เกิดจากองค์ประกอบ 3 ประการ คืออาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และธรรมชาติ (เช่นต้นไม้ ภูเขา) มุมมองที่สำคัญได้แก่มุมมองบนถนนดำเนินไปสู่วัดพระสิงห์ และมุมมองบริเวณที่ว่างหน้าศาลากลางเก่า (ดูแผนที่ 5.32)

บริเวณที่มีปัญหาด้านภูมิทัศน์ชุมชนในระดับสูง มีปัญหาหลายชนิดและมีลักษณะต่อเนื่องกันเป็นบริเวณกว้าง เรียงลำดับตามความมากน้อยและความสำคัญ ได้แก่ ย่านตลาดประตูเชียงใหม่ ย่านตลาดสมเพชร บริเวณคู่มือรถถนนราชภาคนิย และบริเวณโดยรอบประตูท่าแพ ส่วนที่เหลือเป็นความไม่กลมกลืนกันด้านกายภาพ ความสับสนยุ่งเหยิงที่เกิดจากกิจกรรม และความขัดแย้งระหว่างรูปแบบอาคารเก่าและใหม่

อาคารสูงที่มีผลต่อเส้นขอบฟ้า และมุมมองที่ดินเขตกำแพงเมืองชั้นใน เป็นปัญหาที่แก้ไขยากที่สุด แต่พึงระวังมิให้เกิดขึ้นอีกในอนาคต เป็นอาคารในพื้นที่ 3 แห่ง คือโรงแรมสุมิตรมนตรี และอโศกาศ ส่วนนอกพื้นที่แต่อยู่บริเวณใกล้เคียงก็มีผล เช่นเดียวกัน

ส่วนองค์ประกอบด้านจินตนาการของเมือง (CITY IMAGE) จากการศึกษาพบว่าจินตนาการของเมือง ส่วนใหญ่เกิดจากการปัจจัย ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ประโยชน์ใช้สอย และความหมายทางสังคม ของแต่ละองค์ประกอบเป็นสำคัญ มากกว่าจะเกิดจากองค์ประกอบทางกายภาพที่มีโครงสร้าง และออกแบบให้ประสานสัมพันธ์กัน

หน้า ๕.๗๖

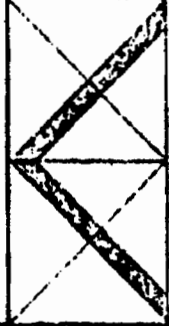
เรื่อง ๕.๗๖

บริเวณที่ดินและที่ดินปัญหา
ที่ตำบลภูมิลำเนา

สัญลักษณ์

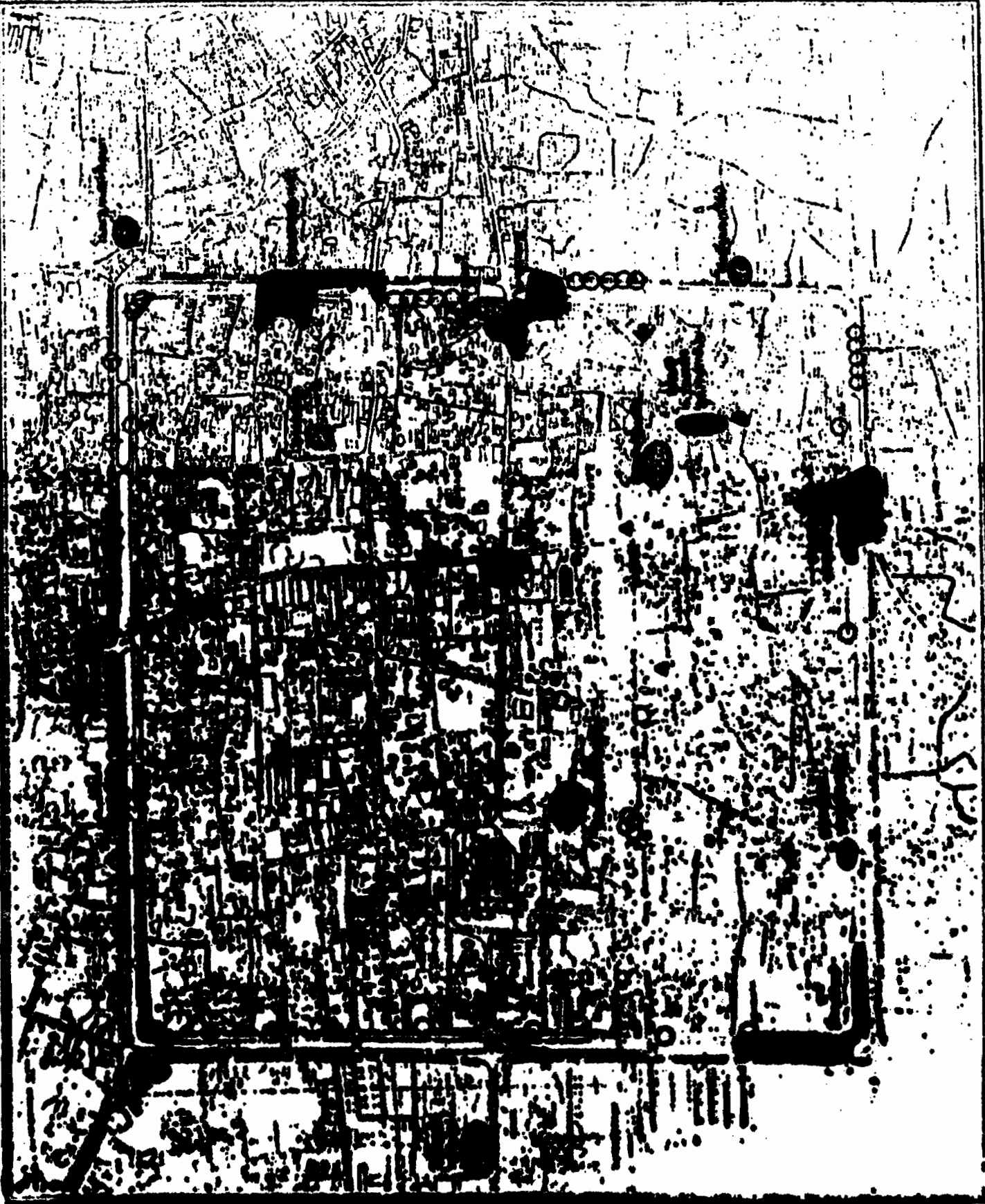
- สถานประกอบการ
เช่น ตลาดพื้นดินของตนเอง
- สถานหรือบริเวณที่มี
ปัญหาในเขตเทศบาล
- บริเวณที่ดินปัญหาใน
เขตเทศบาล
- บริเวณที่ดินปัญหาใน
เขตเทศบาล

- บ้านไม้สำคัญ
- บ้านไม้ที่สงวน
- ↕ บ้านของสำคัญ
- ↕ บ้านของที่
- อาคารในเขตเทศบาล
- ▲ สถานีรถไฟ
- อาคารที่

การวัดระยะทางเป็นเมตร
โดยการใช้แผนที่

เชียงใหม่

ปัญหาด้านภูมิทัศน์ชุมชนเหล่านี้ เกิดขึ้นกับพื้นที่ค้าและวันออกมาก่อนที่ด้านตะวันตก
ของเขตกำแพงเมืองชั้นใน และมักเกิดขึ้นในบริเวณที่มีกิจกรรมพาณิชย์กรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง

5.3.2 สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมที่ทำการศึกษามี 2 ประเภท ได้แก่
ศาสนสถาน และอาคารที่ไม่ใช่ศาสนสถาน ซึ่งรวมทั้งอาคารที่เป็นสาธารณะและเจ้าของเอกชน
เนื่องจากอาคารแต่ละประเภทมีขนาด อายุ ตลอดจนลักษณะเฉพาะแต่ละประเภทค่อนข้างแตกต่างกัน
การประเมินคุณค่าจึงเป็นการเปรียบเทียบเฉพาะภายในกลุ่มเท่านั้น

สถาปัตยกรรมที่ทำการสำรวจเป็นศาสนสถาน 82 แห่ง และอาคารที่ไม่ใช่ศาสน
สถานอีก 202 แห่ง การประเมินคุณค่าแบ่งสถาปัตยกรรมออกเป็น 5 กลุ่ม ตามระดับคุณค่าความ
สำคัญ ดังนี้

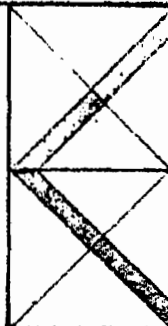
	ศาสนสถาน		อาคารที่ไม่ใช่ศาสนสถาน	
	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)
- กลุ่มที่ 1	8	(9.8)	5	(2.5)
- กลุ่มที่ 2	15	(18.3)	14	(6.9)
- กลุ่มที่ 3	20	(24.4)	40	(19.8)
- กลุ่มที่ 4	36	(43.9)	108	(53.5)
- กลุ่มที่ 5	3	(3.6)	35	(17.3)
รวม	82	(100.00)	202	(100.00)

จะเห็นว่าสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่มีคุณค่าความสำคัญอยู่ในระดับกลุ่มที่ 4 มากที่สุด
แต่สัดส่วนศาสนสถานซึ่งอยู่ในกลุ่มแรก ๆ ที่มีคุณค่าความสำคัญสูงมากกว่า อาคารที่ไม่ใช่ศาสน
สถาน เพราะเมื่อรวมสัดส่วนของกลุ่มที่ 4 กับกลุ่มที่ 5 แล้ว ศาสนสถานจะมีสัดส่วนประมาณร้อยละ
48 และอาคารที่ไม่ใช่ศาสนสถานมีสัดส่วนถึงประมาณร้อยละ 70 สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าความ
สำคัญสูง จะอยู่ในบริเวณศูนย์กลางเมืองเป็นส่วนใหญ่ (ดูแผนที่ 6.1 ประกอบ)

เมื่อแบ่งกลุ่มสถาปัตยกรรมตามความแรงความรุนแรงของชุมชนแออัดจะช่วยให้สามารถ
จัดโครงการอนุรักษ์ได้อย่างเหมาะสม ควรจัดตั้งพื้นที่รวบรวมจากสภาพของสถาปัตยกรรม
เกณฑ์ เนื่องจากยึดหลักที่ว่า สถาปัตยกรรมที่สำรวจทั้งหมดมีคุณค่าควรแก่การเก็บรักษา แม้ว่าบาง

ประเทศไทย

กรมแผนที่ทหาร
กรมการแผนที่และแผนที่
แผนที่ทางทหารและแผนที่

- สัญลักษณ์
- ทุ่งนา
 - ไร่
 - ทุ่งหญ้า
 - ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์
 - ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์

แผนที่ทางทหาร
แผนที่ทางทหารและแผนที่

กรมแผนที่ทหาร
กรมการแผนที่และแผนที่
แผนที่ทางทหารและแผนที่

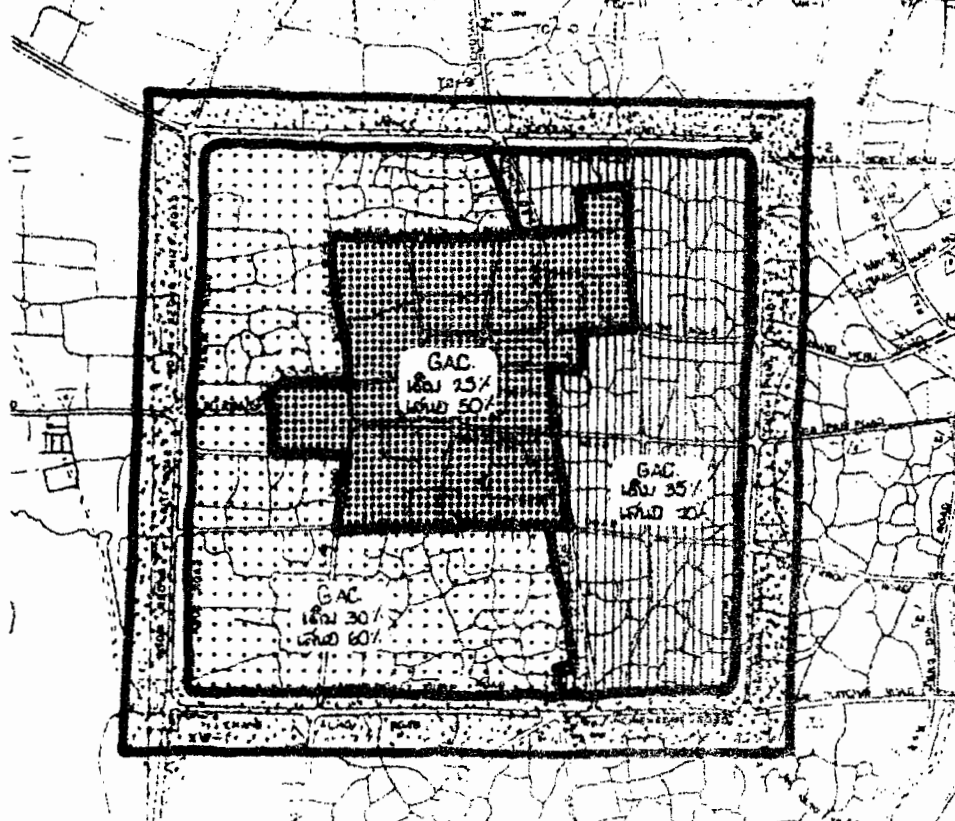

แห่งจะไม่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมมากนัก แต่เมื่อพิจารณาผลกระทบที่มีต่อเมืองแล้ว จะเห็นว่าสถาปัตยกรรมเหล่านี้มีคุณค่าต่อหน้าตาและบรรยากาศของเมืองเก่าด้วย กลุ่มสถาปัตยกรรมที่แบ่งตามความเร่งด่วนในการบูรณะซ่อมแซม 4 กลุ่ม มีดังนี้

	ศาสนสถาน		อาคารที่ไม่ใช่ศาสนสถาน	
	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)
- กลุ่มที่ต้องการบูรณะซ่อมแซมทันที (สภาพทรุดโทรม)	2	(2.4)	13	(6.4)
- กลุ่มที่ต้องการบูรณะซ่อมแซมเร่งด่วน โครงการระยะสั้น 1 ปี (สภาพไม่ดีนัก)	9	(11.0)	45	(22.3)
- กลุ่มที่ต้องการบูรณะซ่อมแซมระยะกลาง โครงการระยะกลาง 1-5 ปี (สภาพพอใช้)	38	(46.3)	81	(40.1)
- กลุ่มที่ต้องการบูรณะซ่อมแซมระยะยาว โครงการระยะยาว 5-15 ปี (สภาพดีและดีเยี่ยม)	33	(40.3)	63	(31.2)
รวม	82	(100.0)	202	(100.0)

5.3.3 สรุป จากการศึกษาด้านจินตภาพชุมชน ภูมิทัศน์ชุมชนและสถาปัตยกรรมพบว่าอาคารเก่าที่มีคุณค่าในเขตกำแพงเมืองชั้นในตั้งอยู่กระจัดกระจายทั่วไป แม้ว่าจะมีจำนวนไม่น้อยที่อยู่ใกล้เคียงกัน แต่ก็ เป็นอาคารเดี่ยว และไม่มีบริเวณใดที่มีอาคารเหล่านี้ต่อเนื่องกันจำนวนมาก ยกเว้นบริเวณศูนย์กลางของพื้นที่ 3 บริเวณที่เสนอให้มีการออกแบบคัดค้านภูมิทัศน์เป็นพิเศษ เป็นพื้นที่สำคัญและค่อนข้างจะต่อเนื่องกัน (ดูแผนที่ 5.13) ทั้งนี้เนื่องจากเป็นย่านอยู่อาศัยไม่ใช่

แผนที่ ๖.๔ ย่านต่างๆ และพื้นที่อาคารคลุมดินสูงสุดที่แน่นอน

	ย่านศูนย์กลาง/สถาบัน		ย่านพักอาศัย
	ย่านพาณิชย์-พักอาศัย		ย่านพื้นที่ว่างหรือ

- ย่านศูนย์กลาง หรือย่านสถาบัน เป็นพื้นที่ที่ส่วนกลางของเขตกำแพงเมืองชั้นใน เป็นที่ตั้งของวัด สถานที่ราชการ และสถาบันการศึกษาสำคัญเกือบทั้งหมด ถนนในบริเวณนี้ค่อนข้างกว้าง และเป็นระบบตารางมากกว่าบริเวณอื่น ๆ
- ย่านพาณิชย์-พักอาศัย เป็นพื้นที่ด้านตะวันออกของเขตกำแพงเมืองชั้นใน
- ย่านพักอาศัย ใต้แก่พื้นที่ด้านตะวันตกของเขตกำแพงเมืองชั้นใน เป็นพื้นที่ค่อนข้างสงบเงียบ และรักษามรดกชุมชนไว้ได้ค่อนข้างดี
- ย่านพื้นที่กันชน หรือพื้นที่ต่อเนื่อง ใต้แก่บริเวณโดยรอบเขตกำแพงเมืองชั้นใน ซึ่งพบว่าอาคารในบริเวณนี้มีผลต่อมุมมองภายในเขตกำแพงเมืองด้วย จึงกำหนดให้พื้นที่ห่างจากริมถนนชั้นนอกโดยรอบเป็นระยะ 200 เมตร อยู่ในบริเวณนี้ได้ด้วย (ดูแผนที่ 6.4 ประกอบ)

6. ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้แผนอนุรักษ์เป็นสิ่งเป็นไปด้การกำหนดมาตรการต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับชาติ เป็นสิ่งจำเป็น ข้อเสนอแนะในด้านต่าง ๆ มีดังนี้

6.1 แนวความคิด มาตรการ และนโยบายด้านผังเมือง

- สนับสนุนบทบาทการเป็นย่านที่พักอาศัยในเขตเมืองเก่าของเขตกำแพงเมือง ขึ้นใน และป้องกันการอพยพย้ายออกจากบริเวณนี้ของคนท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม

- ป้องกันการรुकล้ำของกิจกรรมพาณิชย์กรรมสู่ย่านที่พักอาศัย โดยเฉพาะประเภทที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ ขนาดและสัดส่วนของอาคาร ตลอดจนแบบแผนของการใช้ที่ว่างในเมืองเก่า เช่น โรงแรม ศูนย์การค้า ฯลฯ

- กิจกรรมพาณิชย์กรรมที่ยินยอมควรเป็นไปเพื่อบริการคนท้องถิ่น หรือบริการนักท่องเที่ยว ที่มีขนาดเล็กและไม่มีลักษณะขัดแย้งกับการอนุรักษ์ และไม่เป็กิจกรรมที่ดึงดูดการจราจรเข้ามาในพื้นที่ เช่น โรงมหรสพ โดยต้องมีการควบคุมทางกายภาพด้วย

- กำหนดพื้นที่ที่จะสนับสนุนให้พัฒนาอย่างชัดเจน เพื่อรองรับการขยายตัวกิจกรรมพาณิชย์กรรมที่ต้องการอาคารสูง ควรพิจารณาย่านเจริญเมืองฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง เป็นลำดับแรก เนื่องจากมีศักยภาพในการพัฒนา และมีผลกระทบต่อเมืองเก่าน้อย

- สนับสนุนการพัฒนาเมืองแบบหลายศูนย์กลาง เพื่อลดการเดินทางผ่านเมือง และเขตกำแพงเมืองขึ้นใน ศูนย์กลางย่อยควรกำหนดบนย่านสำคัญ ๆ ได้แก่ ถนนสุเทพ ห้วยแก้ว โชคณา แก้วนารัฐ และเจริญเมือง (ดูแผนที่ 6.21 ประกอบ)

- พัฒนาระบบถนนวงแหวนให้ต่อเนื่อง เพื่อแก้ปัญหาการจราจรในเมืองและลดการเดินทางผ่านเขตกำแพงเมืองขึ้นใน

- กำหนดถนนขึ้นนอกโดยรอบเขตกำแพงเมืองเป็นถนนสายหลัก โดยอนุรักษ์กลุ่มต้นสักบนถนนมถิตนพริตน์ไว้ด้วย และไม่สนับสนุนให้ขยายถนนหรือเปลี่ยนแปลงแบบแผน (PATTERN) ของถนนในเขตกำแพงเมืองขึ้นใน นอกจากการปรับปรุงทางเท้าและการเพิ่มที่จอดรถขนาดเล็กในที่ที่เหมาะสม เพื่อลดการจราจรที่ผ่านมาในเขตกำแพงเมืองขึ้นใน

- พัฒนาระบบสัญจรด้วยการเดินเท้า สร้างทางเท้าให้ต่อเนื่อง มีความสวยงาม ร่มรื่น และปลอดภัยสำหรับการเดินเท้า โดยเฉพาะบริเวณที่เชื่อมองค์ประกอบสำคัญ ในพื้นที่
- สนับสนุนให้มีการสัญจรด้วยยานพาหนะขนาดเล็ก และความเร็วไม่สูงนักใน เขตกำแพงเมืองชั้นใน เช่น จักรยาน จักรยานยนต์ และรถโดยสารขนาดเล็ก เพื่อลดแรงกดดันให้ เกิดการขยายถนน
- กำหนดให้บรรจุแผนอนุรักษ์ เป็นแผนหนึ่งในการพัฒนาเมือง และการใช้ที่ดิน ของเมือง และควรมีข้อกำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการรื้อถอนอาคารเก่าและตัดต้นไม้ที่มีคุณค่าในเขต กำแพงเมือง
- เผยแพร่ความรู้ทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และศิลปวัฒนธรรม ออก ไปให้กว้างขวางที่สุด เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกการเห็นคุณค่า มรดกทางวัฒนธรรม
- ระดมความรู้ ความสามารถ และความคิด แสวงหาแนวทางการอนุรักษ์ที่ เหมาะสมทั้งด้านแนวความคิด และเทคนิคการบูรณะซ่อมแซม
- สำหรับเทศบาลนครเชียงใหม่ควรดำเนินการดังนี้
 - * แสวงหาแนวทางปฏิบัติด้านควบคุมอาคารและภูมิทัศน์ชุมชนในเขต เมืองเก่า ที่เหมาะสม และควบคุมอย่างเข้มงวด
 - * พัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถอย่างเพียงพอ และเพิ่มหน่วยงานที่ ทำหน้าที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โดยตรง
 - * เป็นแกนกลางในการประสานงาน ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ ในการบูรณะ ซ่อมแซม และสร้างสภาพแวดล้อมของเมือง ในอนาคตเมื่อมี ความพร้อมด้านบุคลากรแล้ว ควรเป็นหน่วยงานเดียวที่ออกแบบองค์ประ- กอบต่าง ๆ ในถนน
 - * สนับสนุนให้เอกชนอนุรักษ์ อาคารของตน ด้วยมาตรการด้านบวกต่าง ๆ นับตั้งแต่การ สนับสนุนด้านการเงินโดยตรง การลดภาษี การให้คำปรึกษา ด้านเทคนิค ฯลฯ

6.1.2 นโยบายด้านอื่น ๆ

- ความหนาแน่นอาคาร ข้อเสนอให้กำหนดความหนาแน่นอาคารตามลักษณะเฉพาะแต่ละย่านดังกล่าวข้างต้น แบ่งเป็น

- * ย่านศูนย์กลางหรือย่านสถาบัน พื้นที่อาคารคลุมดิน ไม่เกิน 50%
- * ย่านพาณิชย์-พักอาศัย พื้นที่อาคารคลุมดิน ไม่เกิน 70%
- * ย่านพักอาศัย พื้นที่อาคารคลุมดิน ไม่เกิน 60%

- ความสูงอาคาร ควรกำหนดความสูงอาคารใหม่ที่จะยินยอมให้สร้างโดยละเอียดยิ่งขึ้น ให้อาคารสูงไม่เกินจำนวนเมตรที่ระบุต่อไปนี้

- * ระยะห่าง 50.0 เมตร จากโบราณสถานและศาสนสถาน 4.0 เมตร
 - * ระยะห่าง 20.0 เมตร จากโบราณสถาน 8.0 เมตร
 - * บริเวณสองข้างถนนสายสำคัญ ให้สูงไม่เกิน 8.0 และ 12.0 เมตร และให้พิจารณาเฉพาะรายขั้นกับความกว้างถนนและอาคารข้างเคียง
 - * บริเวณที่เหลือ 12.0 เมตร
- (ดูแผนที่ 6.3 ประกอบ)

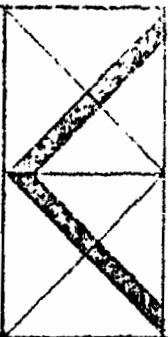
- รูปแบบอาคาร หลักการในการก่อสร้างหรือตัดแปลงอาคารในพื้นที่ควรประกอบด้วย

- * ออกแบบให้มีความกลมกลืนกันในเรื่อง วัสดุ ขนาด สี และพื้นผิว (TEXTURE) กับอาคารเก่าและบริเวณข้างเคียง และไม่สนับสนุนให้มีการเพิ่มความสูงอาคารเก่า ซึ่งจะเป็นการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนและลักษณะเฉพาะของอาคาร
- * การติดตั้งเสาโทรทัศน์ หรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวกอื่น ๆ ต้องติดตั้งในที่ไม่เด่น สะดุดตา และไม่ทำลายโครงสร้างตลอดจนลักษณะทางกายภาพของอาคารเก่า

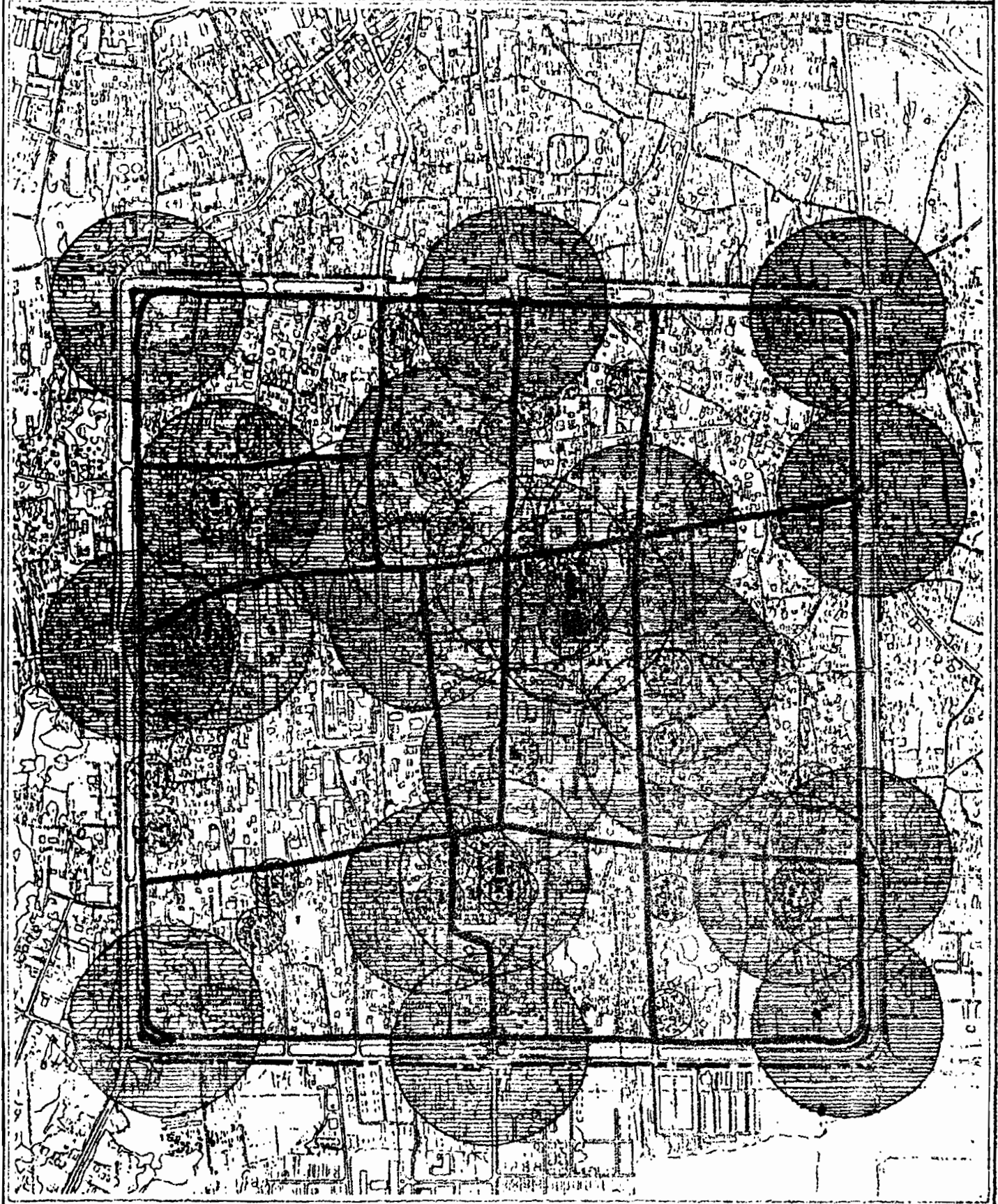
แผนที่ ๖.๓
 ๑-๕๐ ๖๐๐ ม.
 ๑-๕๐ ๖๐๐ ม.

ถนนสายสำคัญ
 และพื้นที่ในรัศมี ๒๐๐,๕๐๐ เมตร
 จาก โบราณสถาน.

- สัญลักษณ์
- ตำแหน่งโบราณสถาน
 - ถนนสายสำคัญ
 - รัศมี ๒๐๐ เมตรจากโบราณสถาน.
 - รัศมี ๕๐ เมตรจากโบราณสถาน และศาสนสถาน

กรมศิลปากร
 กระทรวงวัฒนธรรม
 ๑๕๕ ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๑๐
เว็บไซต์ใหม่

- การท่องเที่ยว สนับสนุนให้เขตกำแพงเมืองเป็น "ทรัพยากรการท่องเที่ยว" ไม่ใช่พื้นที่บริการหรืออำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว กิจกรรมบริการหลักเพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องอยู่ในบริเวณนี้ เช่น การซื้อของที่ระลึก แหล่งบันเทิง เริงรมย์ การอยู่อาศัย (โรงแรม) ฯลฯ ดังนั้นการขยายถนน การจัดที่จอดรถขนาดใหญ่ หรือการก่อสร้างโครงการใหม่ต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวอันจะทำให้เกิดความสะดวกสบาย สำหรับนักท่องเที่ยว แต่ทำลายแบบแผนและขนาดสัดส่วนของอาคารและการใช้ที่ว่างในเมืองเก่า เป็นสิ่งพึงหลีกเลี่ยง แต่สิ่งบริการย่อยหรือขนาดเล็กสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งยินยอมได้บางกรณีเป็นสิ่งจำเป็น เช่น ทางเท้า ม้านั่ง ร้านขายเครื่องดื่ม ขนาดเล็ก เหล่านี้เป็นต้น

7. บทส่งท้าย

การศึกษานี้เป็นเพียงตัวอย่าง และเป็นก้าวแรกของการศึกษาเพื่ออนุรักษ์เมืองหรือส่วนของเมืองที่ยังมีชีวิต การนำไปปฏิบัติจริงเป็นงานหนักที่ต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างจริงจัง ปัจจุบันอาคารที่สำรวจเหล่านี้ ถูกรื้อถอนลงไปเป็นจำนวนมาก โดยยังไม่มียุทธศาสตร์เข้ามาจัดการในเรื่องนี้ ปัญหาเร่งด่วนเฉพาะหน้าคือ หน่วยงานของรัฐต้องเข้ามามีบทบาทโดยตรงเพื่อสนับสนุนด้านต่าง ๆ ป้องกันมิให้มีการรื้อถอนอาคารเก่าเหล่านี้

นอกจากนี้ยังมีพื้นที่อื่น ๆ นอกเขตกำแพงเมืองชั้นใน ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และศิลปวัฒนธรรม ที่หากมีการศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดแผนอนุรักษ์ทั้งหมดให้เป็นระบบเดียวกัน และสัมพันธ์ต่อเนื่องกันก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง